

# **BARLANGVILÁG**

---

---

**NÉPSZERŰ BARLANGTANI FOLYÓIRAT**

SZERKESZTI:

**KADIC OTTOKÁR**

**XIII. KÖTET**

**1-2 .FÜZET**



**MEGJELENIK NÉGYSZER ÉVENKÉNT**

ELŐFIZETÉSI ÁR EGY ÉVRE 3 P — EGY FÜZET ÁRA 1 P

KIADJA:

**A MAGYAR BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT**

**BUDAPEST, 1943. JÚNIUS**

## TARTALOM — INHALT

	Oldal — Seite
A barlangok romantikája. Irta: Pápa M. — — — — —	1
Barlangkutató egyesületek közleményei — — — — —	24
Die Romantik der Höhlen Von M. Pápa — — — — —	31

---

---

**Budapest székesfőváros legújabb természeti és történeti látványossága  
a Magyar Barlangkutató Társulat kezelésében levő**

# VÁRHEGYI BARLANG

**Bejárat** az I. kerületi előjáróság udvarából (I., Szentháromság-utca 2.)

**Megtekinthető** szakszerű vezetés mellett minden nap, reggel 9-től délután 2-ig. **Csoportos látogatásokat** legcélszerűbb három nappal előbb titkári hivatalunknál bejelenteni (Szentháromság-utca 2.)

**Belépő díj:** 50 fillér. Katonák, turisták, cserkészek és leventék belépődíja 30 fillér. Tanulójegy: 20 fillér. Iskolák csoportos látogatása alkalmával a tanulójegy díja 10 fillér.

---

---

**Tagjainknak és előfizetőinknek melegen ajánljuk a Magyar Földtani Társulat népszerű folyóiratát, a**

## FÖLDTANI ÉRTESITŐT,

**mely barlangvonatkozású közleményeket is hoz. — Előfizetési ára egy évre 2.— P. Megrendelhető: Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum Őslénytár.**

---

---

A Magyar Barlangkutató Társulat titkári hivatala, a Várhegyi barlang gondnoksága és a „Barlangvilág“ szerkesztősége: Budapest, I., Szentháromság-utca 2. szám alatt van, ahová mindennemű levelezés címzendő.

# BARLANGVILÁG

XIII. KÖTET

1943.

I—2. FÜZET

## A BARLANGOK ROMANTIKAJA.

Irta: **Pápa Miklós** dr.

A barlangok titokzatos mélyén nemcsak sötét üregek és teker-  
vényes folyosók vannak, a barlangok titokzatos mélyét nemcsak a  
kővé vált cseppek csodálatos alakzatai díszítik, a barlangok sötétjé-  
ben szép színes virágok is nyílnak . . .

A nép képzelete ültette el ezeket a virágokat az örök éjszaka bi-  
rodalmában . . .

Képzeletük benépesíti a néptelen barlangokat sárkányokkal, tör-  
pékkal, ájtatos remetékkal, zsványokkal, akik itt rejtették el a kin-  
cseiket, kincskeresőkkel, akik ezeket az elrejtett kincseket kutatják,  
meg az üldöző ellenség elől odamenekülő lakósokkal . . .

Országjáró útjaimon sok ilyen mende-mondát hallottam. Sokat  
olvastam is könyvekben, folyóiratokban. Olyan kedvesek, üdék ezek  
a kis történetek, hogy úgy gondoltam, érdemes lenne összekötni egy  
szép színes csokorba . . .

Igy született meg ez a kis tanulmány . . .

\*

A barlangok története elvész az ősidők homályában. Történetük  
ott kezdődik az ősebernél, melynek természetes lakóhelyei voltak,  
s folytatódik a népek tudatossá vált történeti életében. Az ókori Jó-  
sok barlangokban tanyáztak s aki meg akarta tudni a jövőndőt, ott  
kereste fel őket, — megtaláljuk nyomukat a görög mythológiában  
és később is.

Hazai vonatkozásban különösen érdekes, hogy Zsámbék határa-  
ban a szőlőkön kívül nagy barlang van, melyben hajdan állítólag  
Czerniborg szláv istenség bálványképe állott. Még érdekesebb a Fer-  
tőrákos közelében lévő Mithras-barlang, mely nem messze van a  
burgenlandi határtól. Ez az első ilyen szentély, melyet Hazánkban  
felfedeztek; *Stornó Ferenc* fedezte fel 1865-ben. A jelenleg fallal  
övezett, az ajtón és ablakokon át hozzáférhető barlang alacsony szik-

lafalába faragott féldombormű a bikát leölő *Mithras* napistent ábrázolja, jobbra *Phosphorus* alakja magasra emelt, balra *Hesperus* lefelé fordított fáklyával; a bika vérét nyaló eb és kígyó alakjai egészítik ki e Krisztus utáni 3. századból való *Mithras*-szentélyt, melyben a római katonák a légiókban elterjedt perzsa napisten — kultusznak adóztak. A barlangban talált két oltárt és különféle ingó tárgyakat a püspöki kastélyban őrzik.

Azután hosszú századok peregnék le az idő végtelen óráján, míg megjelennek az ország határán honfoglaló eleink. Ebbe az időbe nyúl vissza a pomázi Holdvilágárok és a szakadéokban lévő barlangok ma még misztikus és mondaszerű története, mely nem lehetetlen, hogy holnap már valósággá válik.

A mult év őszén az egész országot bejárta az a hír, hogy megtalálták *Árpád* sírját a Holdvilágárokban, még hozzá egy laikus. Szakértők egy része meg is tekintette az ásatásokat s elragadtatással nyilatkozott, más tudósok viszont kétségbe vonták a leletek komolyságát s egyes napilapok olyan cikkeket hoztak, hogy tudományos baklövés az egész kutatás, a rovás-jeleket túristák faragták a sziklába s *Árpád* sírját nem is itt kell keresni, hanem Fehéregyházán, azt viszont valahol a mai Óbuda területén. Valóságos tudományos harc fejlődött ki s a szakértő tudósok gárdája két pártra szakadt.

Mit találtak hát a Holdvilágárokban, amiből arra következtettek, hogy *Árpád* sírját fedezték fel? Találtak sziklába vésett féldomborműveket, már meglehetősen elpusztult, de azért még felismerhető állapotban; sziklába vájt kőmedencét s az odavezető kőlépcsőket; megtalálták a kőbe vésett vályut is, melyen a vizet vezették a medencébe. Találtak továbbá úgynevezett kaptárokat, amelyek valószínűleg őskori hamvedertartók — sziklába vésett rovás-jeleket s egy férfi csontvázat.

*Árpád* sírjának hollétére egyetlen útmutatás *Anonymus* néhány sora, mely szerint:

„*Árpádot* nagy tisztességgel temették el forrása fölé egy patakban, amely kőmederben folyik alá *Attila* király városába: ahol is a magyarok megtérése után egyházat építettek, amelyet Boldogságos Szűz Mária tiszteletére fehérnek hívnak”.

Ebbe a szövegbe állítólag később egy kettőspont került, mely az egésznek az értelmét megváltoztatta s félreértésekre és téves kutatásokra adott alkalmat.

A Holdvilágárok szakadékaiban két folyosószerű barlang is van, s bennünket, barlangkutatókat elsősorban ez érdekel. Annál inkább is érdekesek ezek a barlangok, mert az egyiknek a falán összefüggő rovásírásos szöveg is van, amelyet már megfejtettek s állítólag annyit jelent: „Vigyázat! Fejedelmi sír!” Esőzés idején a víz 15 méteres vízeséssel zuhan alá a Holdvilágárokba s ilyenkor az egyik barlangból, mely közvetlen a vízesés esésvonalában van, nagyon érdekes a kipillantás a vízfátyolon keresztül.

A barlangok állítólag mesterséges vájatok, bár ez nem feltétlenül bizonyos. Lehetséges ugyanis, hogy eredetileg is volt ott természetes barlang, amelyet azután tovább bővítettek. Annál inkább is valószínű ez, mert nem messze ettől a helytől, a szakadék nyugati peremén valóban van barlang, amelyről még később szólunk.

Érdekes tudni azt is, hogy a bakonybéli Odvaskői barlangról már *Szent István* idejében történik említés. A nagy király 1037-ből származó alapító levele, mint az akkor alapított bakonybéli apátság birtokainak egyik határpontját jelöli meg.

*Szent László* királyunkhoz is egy kedves történet fűződik egy kis mecseki barlanggal kapcsolatban:

Püspökszentlászló festői erdős vidéken fekszik a Mecsek legmagasabb hegyének: a Zengővárnak a tövében. A hagyomány szerint *Szent László* királyunk vadászat közben a vihar elől itt ezen a vidéken barlangba menekült és később hálából a barlang közelében kápolnát is emelt. Így keletkezett a későbbi község.

Azután megint hosszú századok peregnek le. Vérzivataros idők jönnek: tatár, török. Ezekben az időkben jó védelmet nyújtottak az ellenség elől menekülő lakosságnak a környék barlangjai. Több barlangról maradt fenn ilyen mondánk.

Már a várhegyi pince-barlangokról, az úgynevezett török-pincéről is az a mende-monda járja, hogy a török időkben sokaknak nyújtott búvóhelyet és menedéket s állítólag számos titkos földalatti folyosó ágazott ki belőlük, melyek rendkívül messze, egészen a Margitszigetig, sőt a visegrádi várig vezetnének . . .

A másik ilyen nevezetes barlang a bánhidai Szelim-lyuk. Ott tántong annak a hegynek az oldalában, amelynek tetején az ezredéves emlékmű, a Turul terjeszti szét büszke érc szárnyait. Multjáról kétféle verzió is kering a köztudatban. Az egyik szerint a Szelim-lyukba *Szolimán* (Szelim) seregének közeledtére rejtőzött a vidék lakossága, de — vízkeresés alkalmával — felfedeztetvén, a törökök a nyílást betömték s rájuk gyujtották, úgy hogy mind bennvesztek. Egy másik — kevésbé ismert — verzió szerint egyik vértesi (talán a vitányi) várból a várnagy neje és gyermeke itt menedéket és vizet keresett, de a bennrejtőzött lakók elutasították. A kétségbeesett nő a hegy alatti Labanc-pataknál lappangó tatárokra akadt s bosszúból elárulta a rejtekhelyet, de a tatárok őt is felkoncolták s mivel a barlangba a keskeny Farkaslyukon nem juthattak be, a hegy tetején nagy lyukat ástak, míg a megbolygatott boltozat lezuhant, maga alá temetve a menekülőket és két helyen kidöntve a barlang oldalfalait. Azt is regélik, hogy itt rejtette el *Szelim* szultán kincseit s azokat mérges leheletű sárkány őrzi. Tény, hogy a Szelim-lyuk mélyén kutatásai alkalmával *Kessler Hubert* mérges széndioxidra akadt: ez volna talán a sárkány mérges lehelete?

Közelebb a fővároshoz, Vác fölött a Nagyszál hegy oldalában van a Násznép barlang, vagy népiesen Nászné-lyuka. Nevét a hagyomány szerint onnan vette, hogy egy násznép a török elől a közeli Kósd faluból idemenekült. Másik monda szerint egy nemes föl-

desúr egy jobbágy lányt szeretett és a haragvó apa elől menekülvén, itt tartotta esküvőjét. Kinczsások is többször kutattak benne, mert állítólag a 18. században a vidéken garázdálkodó *Ilcsik* és *Jánusik* nevű hirhedt rablók iderejtették el kincseiket.

Most felhúzzuk a varázscsizmát és átlépünk Erdélybe, a gyönyörű Székelyföldre, hogy a Homoródalmási-barlangot megtekintsük. Környezete vadregényes. Amit itt látunk, bámulunk, csodálunk, amiben itt gyönyörködünk: az a pataknak a sziklával folytatott küzdelme, meg a küzdelem eredménye. Az ádáz küzdelem eredményeit: a ketté osztott, keresztültört, átfúrt, átlukgatott sziklákat, barlangokat tekintve nem nehéz megállapítanunk, hogy a küzdelemből mindig a patak kerül ki győzedelmesen. De nemcsak környezetének vadregényessége és a barlang óriási terjedelme teszi országghírű természeti nevezetességgé: az almási barlang történelmi nevezetesség is. A barlang ugyanis régen meg volt erősítve; mint ilyen megközelíthetetlen erősség hírében állott. A tatárdúlások idejében s máskor is nem egyszer nyújtott biztos menedéket a környékbeli lakosságnak.

A nép képzelődése a barlang minden zugát, minden cseppkő alakzatát a rege varázsával vonta be; törpékkel népesíti be a barlang üregeit, sőt itt keresi *Dárius* kincseit is. Kincskeresők máig is kutatják azt a vas ajtót, melyet *Ugron Ábrahám* készíttetett a *Dárius* kincsei fölé s melyet leánya ismét elrejtett, hogy a sok kincs meg ne rontsa, meg ne vesztesse a székely nép jó erkölcsét.

A tulajdonképeni almási-barlang, az úgynevezett Kőlyuk a Mál oldalából tátong felénk. Ez a barlang volt hajdan a székely népméltósága, messze terjedő csarnokai a szorongattatások napjaiban mindenkor biztos hajlékul szolgáltak a székelyeknek.

A barlang bejárata régen lövőrésekkel ellátott kőfallal volt elzárva. A bejárat mintegy húsz méter magasán van a patak medrétől. A barlang szájához lépcső vezet.

Belépve a barlang nyílásán, óriási csarnok fogad: a barlang előcsarnoka; oly nagy ez, hogy ezer ember könnyen elférhetne benne.

A barlangnyílás átellenében az Erős szakadékos oldalából hatalmas sziklaszál emelkedik: a „Csala tornya”. A monda szerint a tatárjáráskor egy Csala nevű bátor székely férfiú felmászott erre a sziklára s annak csúcsáról kémlelte a tatárokat s azok mozdulatait; innen jelekkel értesítette a barlangban levő véreit a kívül történetekről. Midőn végképpen elvonult a tatársereg, örömeiben olyan heves mozdulatokat tett Csala, hogy a vers szavai szerint:

Akkor lába alól a kő omladoza,

Nyakra-főre esvén, halállal áldoza.

A Csala-tornyan felül megnyílik ismét az „Erős” hegy sziklatömege: a patak medrénél nem sokkal magasabban új barlang tűnik felénk: az úgynevezett Kis-Lócsúr; így nevezik ezt a barlangot, mert a megpróbáltatások idejében a menekülők itt tartották lovaikat, marháikat.

A barlang alatt emelkedő óriási szikla — gúlán; a Széchenyi-szírtén alul a szoros gyepek térséggé tárul, melyet boltíves kapuval bíró magas sziklafal a „Kőcsúr” zár el. A „Kőcsúr” valószínűleg külső erősítése volt a barlang környékének.

*Mátyás* királyunkkal is kapcsolatos néhány barlangi mende-monda.

Köztudomású, hogy a természet szerető nagy király sokat vadászott a Bükkben, Diósgyőr környékén. Nincs messze ide a Kőlyuk nevű barlang, ahol kiálló lapos kősziklán patkónyomokhoz hasonló benyomások vannak s a nép azt regéli, hogy *Mátyás* király lovának lábnyomai.

Az alábbi mulatságos eset a Bakonyban történt meg *Mátyás*-sal.

Szívesen látogatott el Bátorkő várába s ilyenkor rendszerint magával vitte *Márkus* nevű udvari bolondját is. Ez a *Márkus* nagyon szarka-természetű volt, s ha szerét ejthette, el-elemelte észrevétlenül még ura asztaláról is az ezüstneműeket. Egy alkalommal Bátorkő várában a király asztaláról ellopott ezüst serlegen azonban mégis rajtavesztett, mert egy szolga észrevette a lopást és jelentést tett róla a királynak. Az erdőből (ahová a lopott kelyhet elrejtette) visszatérő *Márkust* azonnal a király elé vitték, aki kérdőre vonta, nem ő lopta-e el az ezüst serleget. „Nem loptam el — felel *Márkus* — csak elrejtetem a szekrényembe!” „Add elő tüstént!” — parancsolt rá a király. „Előadnám, ha valaki ide tudná hozni a szekrényemet; de oly erős legény még nem született. Fogadni mernék, hogy még *Kinizsi Pál* uram sem tudná megmozdítani az én szekrényemet!” A király oldalán álló *Kinizsi* belement a fogadásba, melybe a király az ezüst serleget bocsátá azzal, hogyha a bolond megnyeri a fogadást, övé a kelyh és még a büntetést is elengedi. Ekkor kivezeté *Márkus* az egész udvart a várral szemközti hegy lábához s ott elhengerített egy sziklatömböt. A kő mögött barlangnyílás volt, melynek belsejéből a bolond előszedte az ezüst kelyhet s a többi elrejtett kincset. *Kinizsi* persze, hogy nem tudta megmozdítani ezt a furcsa szekrényt s így *Márkus* megnyervén a fogadást, a bolond tréfáján jót mulató *Mátyás* király a hegynek — melynek lábánál a kincsrejtő barlang nyílt — a „*Márkus* szekrénye” nevet adta. A barlangnak azóta nyomaveszett: lehet, hogy *Kinizsi* uram nagy haragjában betömte.

Az igazságos *Mátyás* király halálába nem egykönnyen tudott belenyugodni a nép s a krajnai nép körében az a rege járja, hogy *Mátyás* nem halt meg, csak alszik valamilyen távoli nagy barlangban s egyszer majd előjön ismét.

\*

Azután a betyárok vették birtokukba a barlangokat, különösen a Bakonyban. Három vármegyére terjedő erdőrengetege nagyszerű búvóhely volt egykor. Ugyan ki tudott itt nyomukra akadni? Elrejtette őket az irdatlan nagy erdő s oda utánuk menni nem volt taná-

csos; még kevésbé azokba a sziklászakadékokba, amelyekből jócskán van a Bakonyban. Valóságos sziklavarak ezek! Két oldalt, a meredek sziklafalakon ember le nem merészkedhetett; csak a patak mentén lehetett volna behatolni, de itt meg oly szűk volt a völgy, hogy egy ember egy rossz puskával akár egész csapattal szemben megvédelmezhetette a bejáratokat. Nem is fogták el a bakonyi betyárokat soha a rejtekhelyükön. Csak úgy kerültek kézre, ha valamilyen külső „vállalkozást” hajtottak végre s az balul ütött ki . . . S jó búvóhelyek voltak ezek a sziklászakadékok azért is, mert tele voltak kisebb-nagyobb sziklaodukkkal, barlangokkal, amelyek alkalmas tanyának bizonyultak — rossz időjárás esetén.

Félelmetesen szépek ezek a sziklászurdokok: a bakonyánai Gaja-szurdok, a bakonyoszlói Ördögárok, a bakonybéli Kerteskö, a bakonyúti Burokvölgy, az inotai Hidegvölgy, a híres Cuha-völgy s a többi erdős, sziklás völgy . . . És a barlangok! Az Odvaskői barlang, a Kőrishegy oldalában, Bakonybél fölött; melyet Betyárbarlangnak is neveznek, a Kőpajta nem messze Bátorkő várától a Móróc-tető oldalában. Ez sziklarésben van, mely felül alig 1 m. széles és 10—15 m mély. Híres barlang a Magashegyi barlang a bakonyoszlói Ördögárok közelében. Valószínűleg az ősember is tanyázott benne, mert *Hőbe Károly* református lelkész szerint 1869. előtt koponyákat, sőt arany (bizonyára bronz) hajtűket és késeket is találtak benne. A nép természetesen ezt a barlangot is betyártanyának tartja. Egy másik betyárbarlang a Hidegvölgy dolomit sziklái között nyílik. Igen eldugott helyen csak vezetővel található meg; népies neve „Csikvárágya”. Embernél valamivel magasabb, elég tágas kis barlang. — Közel a Cuha-völgy végéhez, a Kőpince szintén betyártanya. Felkeresése kissé fáradságos, de az odavezető út nem mindennapi látvány. Az „út” természetesen nem értendő szó szerint, mert itt útról szó sem lehet. Az emlékpiramisnál elhagyjuk a völgy jól járt útját s leszállunk a Cuha-patakhöz, melynek völgyoszorosa itt olyan keskeny, hogy már csak a Cuha-medrében, a patak szikláiról sziklára ugrálva lehet előre nyomulni. Jóbbról is, balról is két, néha csak egy öl távolságban sziklafalak és tornyok merednek feljünk fölé, a patak mederben a víztől sikamlósra mosott mészkőrétegek lépcsőzetesen állanak ki s minden felé hatalmas víztől idegörgött sziklatömbök hevernek, melyek között csak a legnagyobb óvatossággal haladhatunk tovább. Végre vagy félóra múlva kilépünk a Cuha-patak ezen borzasztó szép szurdokából s itt mielőtt a víz a Kisalföld penéplénjére érne — a természet balfelől egy a mészkő vastag rétegei alá nyúló kis barlangot alkotott őrház gyanánt, melyet a nép közönségesen Kőpincének nevez s egykori betyártanyának tart. Jobbfelől a természet őrtornyul hatalmas sziklát hengerített oda, melynek közelében jéghideg vizű, bő forrás fakad.

Ezekben a barlangokban s még egy csomó kisebb-nagyobb sziklaüregekben — amelyeknek talán nevük sincs — tanyáztak a bakonyi betyárok.

A veszprémi Séd-völgyben a Csatárhegy meredek, erdős lejtőjéből kiugró Zsivány-szikla őrzi emléküket.



Sok apró történet, mende-monda él a bakonyi betyárokról a nép ajkán . . .

A bakonyi, de általában a dunántúli betyárok leghíresebb vezére *Sobri* volt. Származását sokáig homály fedte, sokáig azt hitték, hogy nem más mint *Vay József* gróf.

De hát ki is volt voltaképen *Sobri*? *Eötvös Károly* kutatásai fényt derítettek rá. Egy endrédi, vasmegyei kovácsmester fia volt s *Pap József* volt a becsületes neve. Ritka szép legény volt, akit nagyon elkényeztettek a falubeli lányok meg a menyecskék; szeretett szépen öltözködni, meg nagyokat mulatni a kocsmában, minthogy pedig ehhez pénz kellett, pénze meg nem igen volt, hát tolvajlásra vetemedett: disznót lopott. Így kezdte a „pályáját.” Jól mondja a nép: Kis tolvajokból lesznek a nagy rablók. A disznó-tolvaj *Pap Jóskát* megcsípték, bebörtönözték. De jó útra téríteni már nem tudták.

Amikor kiszabadult, megint csak lopott s újra a vármegye kezére került. Ott mint ügyes tiszta fiú a vármegye konyháján szolgált. Innen szökött meg és *Fényes Istók* nevű pajtásával kirabolta a kolomposi számadó juhászt. Majd maga köré gyűjtötte a bújdosó szegény-legényeket. Ezek valódi nevét és származását már egyáltalán nem ismerjük, csak az álnevük maradt fenn: *Mogor*, *Zsidó*, *Fűmag*, *Kalarábi*, *Francli*, *Virrasztó*, *Liliom*, *Csuka*, *Görhes*, *Cifra*, *Milfai*, *Pap Andor*, *Király Jancsi*, *Pityerész Istók*. Valószínű, hogy ez utóbbiak is csak álnevek.

*Sobriék* eleinte Vas, Sopron és Győr megyében garázdálkodtak, de később a vezér a nagy létszámra felszaporodott seregét két részre osztotta. Az egyik résznek átadta Veszprém, Fejér és Komárom megyéket, — ennek a vezére *Milfai* lett — magának pedig megtartotta Győr, Zala és Vas vármegyéket. A Bakony tehát félig az egyik csoporthoz, félig a másikhoz tartozott; az egyik csapat a keleti, a másik a nyugati részében garázdálkodott.

*Sobriék* nem elégedtek meg azzal, hogy megállították és kirabolták a sümegi vásárról hazafelé igyekvőket, hanem vakmerő kalandokra is vállalkoztak. Ezekről sok apró történet maradt fenn a nép ajkán. Érdekes, hogy Eger környékére is elvetődött a híre, az alábbi kis mende-monda ugyanis ott játszódott le:

*Pyrker László* egri érsek egyszer levelet kap, melyben csak ennyi van: „Kérek 10.000 (tízezer) forintot majd magam jövök érte.” Aláírás: *Sobri*. A megriadt érsek a hatósághoz fordul, hajdúkkal véteti körül palotáját, a cselédség fegyverkezik. Harmadnapra pompás főpapi hintó kanyarodik be az egri palota udvarára, s a bakról leugró sujtásos huszár egy ibolyaszínű, selyem reverendás, aranykeresztos püspököt segít le a kocsiból. Az érsek eléje siet az előkelő vendégnek; ez bemutatja magát, hogy ő nemrég kinevezett püspök s tisztelegni jött a kegyelmes úrhoz. *Pyrker* patriárka-érsek nagy ebédet rendez a püspök tiszteletére. A két főpap a feketekávét egy hátsó szobában issza, tudományos beszélgetésbe merülve.

A püspök egyszerre felugrik az érsek mellől, az ajtónál terem, rátolja a zárt és pisztolyt von elő a selyem-reverenda zsebéből.

— Egy mukkanást se! Én vagyok *Sobri*! Eljöttem a pénzemért.

Az érsek úgy megijed, hogy mozdulni sem tud, de az álpüspök serkenti, felhúzván a pisztoly kakasát:

— Csak semmi teketória . . . Embereim itt vannak körös-körül s ha én az urat megöltem, még a palotát is felgyújtják. Hát ide csak azt a pénzt s tegyünk úgy mintha semmi sem történt volna. Exce-lenciád engemet barátságosan lekísér a kocsimhoz . . . Mint láthatja a kapu előtt áll.

Az érsek esze nélkül vette ki a pénzt egy titkos fiókból. *Sobri* nyugodtan megszámolta, zsebetette, aztán karonfogva ment le az érsekkel a sok pap és szolga hajlongó sorai között.

Az érsek maga segítette fel a hintóba „kedves vendégét” s ez az utolsó pillanatban egyszerre azt mondja:

— Valóban örülök, hogy a kegyelmes úrnak el is méltóztatik engemet kíséreni egy kis darabon. *Pyrker* érsek szó nélkül felszáll, a kocsis a lovak közé vág, a hintó elrobog. A szegény kegyelmes úr jó óra múlva érkezett vissza, halálra rémülten, porosan. *Sobri* Andornokig vitte, ott tette le aztán az országúton.

Azt is beszélük, hogy mikor *Windisgrätz* 1848-ban előre nyomult, táborának szélső szárnya Pápán vonult keresztül. Egy osztrák ezredes egészen komolyan mondotta *Bezerédy* pápai prefektusnak:

— Csak a Bakonyon tudjunk átmenni szerencsésen, azután már kardcsapás nélkül foglaljuk el Magyarországot.

— S kitől félnek a Bakonyban? — kérdezte *Bezerédy*.

— Hát ott vannak a csikósok, kanászok, betyárok, pandurok és a híres *Sobri* vezér.

*Bezerédy* minden komolysága ellenére is elnevette magát. A jó német szentül azt hitte, hogy csikós, kanász, pandur, betyár mind külön fegyvernem és hadosztály. *Sobri* pedig valami híres generális. *Sobri* egyébként akkor már 12 éve porladozott a lápafői határ erdős domboldalán.

Mese ide, mese oda, de tény, hogy *Sobri*-nak nagyon vakmerő dolgai voltak, aminek azután erős visszahatása lett. Sopron megye 1836. nyarán katonaságot is kért *Sobri* ellen valóságos népfölkelést indított ellene, kihajtván üldözésére a föld népét is. Ez az akció azonban nem ért el különösebb eredményt. Hanem amikor ugyan-ezen év december 8-án a szolgagyőri kastélyba tört be, azon rajta-vestett: *Hunkár Antal* a vitéz inzurgens ezredes ugyanis szeméiye-sen ment el Bécsbe a császárhoz, csináltatna rendet.

Fellépésének azután már meg is lett a foganatja, most már va-lóságos hadsereget indítottak *Sobriék* elfogására, társait egymás-után fogták el és bandája már igen meggyérült, amikor 1837. feb-ruár 16-án Somogy és Tolna vármegye határán a lápafői erdőben vívott ütközetben elesett.

*Sobri* halálát *Eötvös Károly* így írja le:

„Egy kis patak van ott a lápafői határban, a Magyarád patakja, amelynek egyik oldalán letarolt, ritka vágás, másik dombos oldalán ritkás szálas erdő volt akkor. Havas és zuzmarás volt az erdő; pandurok és felkelők messze maradtak, de a lovasság s a lovas-csendbiztosok nyomon üldözték *Sobrit*. Ez a patak mögé, a szálas erdő szélére vonult társaival s bizva abban, hogy a lovasság a gyöngén befagyott patakon nem tud áthatolni az állásból több mint egy órán át folyton tüzelt a támadókra. A támadók sűrű tüzelése alatt egyik embere a másik után esett el, vagy sebesült meg. Végre közelegtek minden oldalról a pandurok is. Ezt az ulánusok bátor kapitánya is észrevette, ő pedig nem szerette volna, hogy a híres haramia vezért ne ő kerítse birtokába, hanem a pandurok. Megsarkantúzta tehát lovát s egy közlegénye kezéből kikapott lándzsával *Sobri* felé rugtatott s neki ment a pataknak. *Sobri* ezt jól látta. Puskáját megvizsgálta, a legbiztosabb lőtávolságban arcához emelé, hogy a kapitányt lelője. Azonban egy pillantással körülnézett az üldözők nagy seregén, villámgyorsaságú elhatározás lobbant föl benne, archoz emelt puskáját leeresztette maga mellett a földre s egy pisztolyt rántván elő, magát szíven lőtte. Egyetlen hang, egyetlen mozdulat nélkül rögtön meghalt. Piros vére befestette a havat körülötte”.

A vezér halálával a banda szétbomlott. Akit elfogtak, azt felakasztották, akinek sikerült megszökni az meg jobbnak látta felhagyni a régi „mesterséggel”.

Csak a mondák élnek tovább . . .

A nép sokáig nem tudott beletörődni *Sobri* halálába. Még évtizedek múlva is fantasztikus történetek jártak *Sobri*-ről. Azt mondogatták, hogy kiszökött Amerikába, New-Yorkban él és ott fényes patikája van.

Ha ott barangolunk a bakonyi rengetegekben s behatolunk a sziklahasadékokba s a barlangokba, az egykori betyárvilág színhegyére, szinte megelevenednek előttünk ezek a történetek. Látni véljük *Sobri Jóskát* és társait, amint terveket szőnek a barlangok mélyén, vagy titokzatos utakra indulnak az éjszaka sötétjében . . .

Pedig jól tudjuk, *Sobri Jóska* és társai már rég elporladtak! Nem maradt meg más a régi betyárvilágból csak ezek a mende-mondák, meg *Sobri* fokosa és húsz itcés kulacsa a sümegi múzeumban . . .

\*

De nemcsak a Bakonyban volt betyárvilág, a többi hegyvidéknek is meg volt a maga „házi betyárja”.

Említettem már, hogy a Holdvilágárok nyugati oldalán van barlang, jelenleg beomlott állapotban. A nép szerint a barlang egészen a Kőhegyig terjed s *Weiszlich* vagy *Veiszlics* nevű rablóvezér rejteke volt, aki réme volt a vidék gazdagjainak, de a szegény embereket nem bántotta.

Érdekes a Dobogókő oldalában levő Zsivány-barlang mende-mondája is. Ez voltaképpen nem is barlang, hanem óriási sziklaha-

sadékok vagy sziklautcák, melyeket 20—30 m magas sziklafalak szegélyeznek. A párhuzamos hasadékokat egy haránthasadék kapcsolja össze. A sziklafalak tövében akad azután néhány apró üreg. Egyébként az egész a nagyszerűség bélyegét hordja magán s igazán óriások várának romjához hasonló.

A nép száján forog, hogy IV. Béla királyunk a tatárok elől menekülvén, rejtekhelyet keresett e hegyben. Legalkalmasabbnak ezt a hatalmas sziklavárat találta, mert az erdő mélyében jól el volt rejtve és a sziklák különös alkotásánál fogva a védelemre célszerűnek mutatkozott. IV. Béla állítólag huzamosabb ideig rejtőzködött itt, sőt kincseit biztonságba hozandó, elásta egy szikla üregében. Később azonban már nem tudták a kincset megtalálni s az még most is ott van. Sok idővel később, hogy mikor, arra a monda már nem emlékszik, valami zsvány-társaság is hallott a kincsekről s birtokába akarván azt keríteni, vizsgálódás tárgyává tette a sziklaüreget. Kincset ugyan ők sem találtak, de alkalmas búvóhelyet s innen retteggették a körüllevő lakosságot. Innen vette e hely a nevét. Mi igaz mindebből, nem tudhatjuk, de tény az, hogy a múlt század vége felé még mindig akadtak emberek, kik a kincs-mesének hitelt adva, kincset mentek keresni. A sziklatömeg pedig megmaradt Zsvány-barlangnak.

Pilisszentlélek határában, a Clapac nevű hosszúkás, meredek oldalú bérces erdőrészt oldalában mély vízmosás húzódik; ebben a népmonda szerint egy zsványok által lakott barlang található.

A Bükk-hegységben a Suba-lyuk, kedvenc búvóhelye volt a szegény-legényeknek. A nevét is a Bükkvidék egyik híres betyárja, *Suba Miska* után kapta. *Suba Miska* sok jó estét töltött itt el lobogó rőzsetűz mellett, zsvány-pecsenyét sütögetve. Azt beszélik, hogy a rablott holmit, a mindenünnen összehordott tömérdek drágaságot is itt valahol, a barlangban rejtette el. A cserépfalviak éppen emiatt kötelekkel, fáklyákkal felszerelve, egyszer már behatoltak a barlangba, végig csúszkálva-mászkálva a kisebb-nagyobb üregeket, meg a zezgúgos folyosókat.

Messze fönt északon érdekes mondája van a szepes-remetei Rablókőnek:

Ősidőkben a Rablókő tövében egy — ma már betemetett — barlangban sok rabló tanyázott, kiknek élén igen szép, erőteljes, de rendkívül kegyetlen és vérengző főnök állott. A rablókról az a monda élt a nép ajkán, hogy töméntelen kincsek, arany, ezüst és drágakövek birtokában vannak, de barlangjukat nem bírta senkisémet megtalálni. Rablásaik kétségbe ejtették a vidék lakosságát, amely hiába kutatta hollétüket. Annál nehezebb volt nyomukra akadni, mivel áruhában a társadalom legelőkelőbb köreibe is bejutottak. Így történt, hogy a rablófőnök egy gazdag földesúr gyönyörű lányával ismerkedett meg, aki szerelmét viszonzta s mivel szülei azt ellenezték, vele a szülői háztól megszökött. De midőn a száguidó paripa a leányt s a főnököt a barlang felé vitte, a leány megbánta tettét s visszakíváncozott szüleihez. Az ismeretlen lovag hajthatat-

lan maradt; a leány szeméit bekötve félig holt állapotban hozta a barlangba. Ekkor a rablófőnök a leányt fehér barátcruhába öltöztette s társainak meghagyta, hogy vele kíméletesen bánjanak. A szegény leánynak csak este volt szabad a barlangot elhagynia s ha vele emberek találkoztak, azok kísértetet véltek felismerni s ijedten menekültek. A környék lakossága ezért kerülni kezdé a Rablókövet s így a lány szabadulást alig remélhetett. A leány szülei soká kerestették elveszett gyermeküket s egyízben a Rablókő tájára is eljutottak. Midőn a leány — hosszú idő óta először — ismét embereket látott közeledni, segítségért kiáltott s a búsuló anya már távolról megismerte elveszett gyermekének jajveszékélő hangját. A leány megszabadulásával a rablók tanyája fel lévén fedezve, a rablók messze elmenekültek, a boldog szülők pedig a barlangot betemették s helyére kápolnát építettek, melyhez ma is sok ember zárandokol.

Érdekesek azok a barlangok is, amelyek egy-egy várrom alatt húzódnak s valószínűleg annak idején be is voltak kapcsolva a vár titkos alagút-rendszerébe. Ilyen van a Bakonyban Csesznek vár, a Börzsönyben Drégelyvár, s az egykori Kármor-vár alatt, melynek nyomai ma is felismerhetők. A vár alatti üregben a hagyomány szerint Kármor rablólovag kincse van elrejtve. Az üreg egy eddig feltáratlan, tölcészerűen összeszűkülő bejárattal bíró szűk lyuk, mely majdnem függőleges irányban tart lefelé.

Vannak azután „korszerűbben” berendezett barlangok is. Így a Klastrompuszta fölötti Leány-barlangban az ásatások alkalmával rendkívül érdekes hamis pénzverőgépet és hamis pénzeket találtak.

Érdekes a kis svábhegyi úgynevezett Kristály-barlang is, melyben még a legutóbbi években is csavargók tanyáztak, akik esténként kifosztották a néptelen utakon arra járókat. Alacsony nyíláson csak hason lehet becsúszni. Egy hétköznapi délután jártam benne először, mikor is bent a barlangban ócska ruhadarabokat, szalma-fekelyet, gyertya-mardványokat tláltunk. Másodszor egy vásárnap reggel rándultunk ki; már éppen bemászni készültünk, midőn egymásután három börtönreérett kinézésű, züllött ruházatú alak mászott ki. A barlangot később, úgy tudom, a rendőrség betömte.

A betyár-korszak bejárta után előzönlötték a barlangot a kincskeresők. Keresték a betyárok elásott kincseit, mert hát mi mást tehettek a rengeteg rablott holmival, minthogy elrejtették a barlangjukban. Másutt meg a barátok kincseit kutatták, akik az ellenség elől menekülvén, valamelyik közeli barlangban elásták a kincseiket.

Egy ilyen kincskeresőről szól az alábbi poétikus történet:

Volt egyszer Hutaszentléleken, (a mai Pilisszentléleken) egy szegény pásztorember, aki sokat hallott azokról az elrejtett kincsek-

ről, melyeket az ördögös barlangban még eddig senki sem tudott megközelíteni. A kincseket a nép fantáziája nem sárkánnyal, hanem két csodálatos karddal őrizteti, mely folytonosan le s feljár s így leüti annak a fejét, aki a kincses kádakhoz akar férközni. A nagyravágyó pásztorember néhány szál gyertyát s egy-két napra való eleséget vett magához, azután újhold első éjjelén pont tizenegy órakor bement a barlangba. Nemsokára elérte az ajtót. De nagyon megijedt, amint az óriási kardok le s feljártak a bejárás előtt. Hanem azért kiszámította, hogy milyen ügyes ugrással érhetne a rejtelmes kincsekhez. A pásztorember ügyesen kikerülte a veszedelmet. Akkor, mikor már a kincsesbarlangban volt a kardok megállottak s egy régi vasajtó roppant robajjal csapódott be. A pásztorember tisztában volt sorsával. Erre ugyan vissza nem térhet többé. Bizott azonban abban, hogy lesz még a barlangban másik kijárat is valahol, majd csak megmenekül azon. Egy napi járó út után elérkezett a kincses terembe, ahol óriási ládában mosolyogtak feléje a kincsek. A szegény pásztorember tisztességgel emelte meg a kalapját s minthogy a kincsek nem szóltak semmit, elkezdte azokat batyujába kötni. De megtömté azonkívül az ingealját is és minden zsebét. Most már vége volt nyomorának, most már csak kitaláljon valahogy; ment, mendegélt: a nyirkos barlangban egyre szűkösebb lett az út. Már alighogy elért a batyuval. Hanem azért még mindig nem érte el a kijáratot. Fogyó félben volt már a kenyere, a gyertyája is az utolsó szál, a barlang pedig mindig szűkösebbé vált. Már csak térdenállva csúszkálhatott benne, hanem azért nem akart megválni kincseitől. Ruhája foszladozni kezdett, a térdét megvérezte a hegyes kő. A batyú mindig lehetetlenebbé lett. Végre kialudt a gyertya, koromsötét oduban bujkált tovább; egyszerre csak belátta, hogy nem cipelheti tovább a kincseket, mert nagyobb kincsnek kezdte érezni a maga életét. Kétségbeesve tapogatózott folytonosan előre, már csak annyi kincse volt, amennyi az inge-aljába fért, mert a batyut el kellett hagynia útközben. Végre új erő, új élet szállta meg, mert a messze távolban már napsugarat látott. Megtalálta tehát a barlang másik nyílását. Hanem az út itt már olyan szűk volt, hogy csak hason csúszhatott tovább. Egymás után el kellett hagynia a kincseket, sőt az odunál, hogy kimászhasnék, még elrongyolódott ruháját is. Amint a szabadba ért, elvesztette az erejét, úgy találták meg a hutai hegyi munkások eszméletlenül. Nagy sokára tért magához. Hanem mikor hazakerült, akkor aztán elmondta három napig tartó vergődését s nem akart többet megválni a pásztorbottól. Azóta a szegény hutai nép még a meggazdagodás vágyát is rossz és veszedelmes gondolatnak tartja, mely előbb-utóbb keserű büntetéssel jár. Ez az Ördögbarlang mondája.

És egyáltalán nem csodálatos, hogy a nép körében ilyen hiedelmek élnek a pálosok, a „fehér barátok” elrejtett kincseiről! Hiszen „szakszerű” leírások is maradtak fenn, hogy hogyan lehet ezekhez hozzájutni. Egy példányt a Nemzeti Múzeum őriz.

*Renkovits Gotthard* — állítólagos jezsuita — leírása szerint említett „értékkamra” a hegységben fekszik, amelyre reáakadunk, ha a Kesztyöltől kiinduló és Buda-felé vezető gyalogúton haladunk a Pilishegyen mindaddig, míg valami kútféléhez érünk.

Ettől keletre (a gyalogúttól 45 lépésnyire) találunk egy bükkfát (nap és hold jelekkel), melytől balra (kb. 6 lépésnyire) esik a lapály, ahonnan a „Földi-kulcs”-csal az első ajtónál levő értékkamrába léphetünk, ahol már vár egy egészen ősz hajzatú öregember. Kérdezni fogja: „barátom miért jöttél ide?” Válaszold: „keresed a szent kincset.” Erre egy másik kapuhoz vezet, melyet nagy fekete kutya őriz. A kutya reád ugrik, de te ne ijedj meg! Vess magadra keresztet e szavakkal: „Az Ur Jézus Krisztus keresztje erejével fogva lépjetelek félre rossz lelkek! Csak *Juda* és *Dávid* családjából származott fiai győzedelmeskedjenek!” A kutya megint reád ugrik s egy másik kaput nyit föl.

E kapunál elédbe lép egy szűz, kulcsokat ad. Vedd el, nyisd ki bátran a 3. kaput.

Ott találod a keresett kincset. Szedj belőle, amennyit csak magaddal vihetsz. Hanem arra ügyelj, hogy hátra ne tekints. (Állítása szerint már háromszor volt e helyen. Mindig megrakva távozott.)

Egy másik bolthajtásnál, amint a Pilisre érsz, találsz kutacskákat, (hol a marhákat itatják) fél északi oldalon van az „Inkó” nevű rét (ahol a fű télen is nő) 36. lépésnyire említett kutacskáktól, a „Földi-kulcs” felnyit egy pincét. Lépj be bátran. Világító eszközökről ne gondoskodjál, mert világít az Ur.

Szedj magadnak a drágakövekből annyit, amennyit csak elbírsz. De vigyázz, hogy e helyen negyed óránál tovább ne időzz! Állítása szerint itt két ízben volt. Drágaköveket is szedett. Egy „karbunkulust” (drágakő) Nepomuki Szent Jánosnak — Prágába — ajándékozott.)

A 3. bolthajtás e helytől jobbra esik — amint az ember kétszer egy követ el tud dobni. Itt áll egy bükkfa. Közelében hatalmas kő Vedd magadhoz a „Földi kulcsot!”

A föld előtted felnyílik. A kő alatt ajtóhoz jutsz, mely előtt négy tör fekszik (kettő felfelé, kettő lefelé) vigyázz, élére ne lépj!

Itt 12 hatalmas kád pénzre akadsz, melyekből 3. már üres lesz. A megtöltöttekből szedj annyit, amennyit kívánsz. (Itt negyed magával volt Gotthard Renkovits, Dionisius Zerbes, Georgius Köber, Anthonius B.).

A 4. bolthajtásu pince ott van, ahol a vörös papok laktak.

Keresd azon gyalogutat, mely Budára vezet (a három bükkfa felé), ahol hatalmas szikla is fekszik.

Három lépésnyire e sziklától eme „Földi kulcs”-csal porhanyós földre akadsz. Itt üdvözöl egy fehérbe öltözött szűz. Mondd: „Üdvözlégy az Urban — ő hölgy!” Megszólít, majd megfenyít. Végül parancsolja — maradj állva! Ekkor a kincshez siet, ad annyit, amennyit Isten segítségével elvihetsz.

Az a. bolthajtású pincébe Isten malasztja nélkül senki be nem léphet. (1706 évben ment ide két jezsuita atya: társai várták, de a pince utánuk becsukódott s vissza nem térhettek.)

Ennek közelében találsz egy mohával benőtt szintén megjelölt sziklát. Alatta lyukak, melynek fenekén kutathatsz a kincs után.

Mehetsz beljebb is egy kifli alakú jel után!

Van egy téglánnyal jelölt hely is, de ezt már — mivel sima területen fekszik — nehéz megtalálni.

Kifli alakú jelhez hasonló helyen magocskát találsz, (pohánka, vagy búzamaghoz hasonlót).

Itt újból szikla kerül szemed elé. Tövénél sok ilyen értékes magocskát szedhetsz. E szikla közelében kutacska is van”.

E kincseknek hírük van. Utánuk az egész környék kutat.

A Pilis egész oldala, a Kakashegy (3 forrás környéke) tele ásásokkal. No meg különösen az Ördöglyuk nevű barlang.

S ezen, ismerve az itt lakó alacsony műveltségű, könnyen hívő, babonás népet, cseppet sem kell csodálkoznunk, de inkább azon, hogyan szánhatta reá magát ennek megírására egy „jezsuita” atya.

Bizony elég sokan keresgéltek az Ördög-barlangban a barátok kincseit. Nemcsak Pilisszentkeresztiek, de idegenek is nem egyszerűen ástak benne.

E folyosószerű barlangokban vélik feltalálni az elrejtett drágaságokat.

A kincskeresők már az úttestbe is belefűrtak, hol állításuk szerint hatalmas vasajtó zárja el a további utat.

Az üregből rothadt templomi ruhákat, arany, ezüst és rézpénzeket már többen hoztak fel.

Egyébként magamnak is volt alkalmam tapasztalni, hogy milyen hamar keletkeznek az ilyen hírek. Amikor Budakalász határában, a harapováci fennsíkon lévő barlang feltárásán dolgoztunk, a faluban szerte-hosszat azt beszéltek, hogy „aranyat keresnek a Harapováccon”. Mert itt van elrejtve állítólag a törökök aranya. Azt beszéltek egyébként öregebb emberek, hogy egy sziklán török lovas domborműve volt kifaragva, amelyet azonban a kőbánya nyitásakor a tudatlan kőfejtők elpusztítottak.

A harapováci barlang története sem mindennapi. Ha már megemlítettem, érdemes elmondani feltárásának történetét. A Pesti Napló 1877. évfolyamában „A kalászi barlangok” címen cikk jelent meg *Thallóczy Lajostól*, melynek rövid kivonata a következő:

„Nemrég barlangot nyitottak fel. A barlang a Harapovác nevű fennsíkon fekszik. Létezésére úgy jöttek rá, hogy egy juhász kutya abba beleesett. *Thallóczy* aug. 1-én *Mersich* és *Nikolics* lelkészek és *Mednyánszky* községi jegyző kíséretében a barlangot kikutatta. Nagy ügyvel-bajjal elemelvén a kőveket 3 ölnyire földet értek és mintegy 3 láb széles lejáratra bukkantak. A barlang két ágra nyílik, a nyugati ág 20—25 lépés után véget ér és itt meg is találták az ott rekedt kutya csontvázát. A keleti ág azonban két-felé terjed



el, az egyik nyulvány meredek párkányzatán végighaladva, szűk torkolatba jutni, melyen túl nagy üreg sötétlik. A másik mellékág 10—12 ölnyire lefelé nyúlik és falai oly keskenyek, hogy nagy ügyel-bajjal lehet csak bejutni. Ennek fenekén gyönyörű látvány tárul a néző szeme elé. Maga előtt lát egy újonnan képződött cseppkő üreget, jobbról-balról szép stalagmitok és stalagtitok fejlődnek. Ez ágon túl nagyon szűk a járás és oly lucskos, hogy tovább nem mehettek. A barlang egyéb részében gyönyörű aragonitok képződnek, egész ágas-bogas erdő van a falakon, mely magnézia világítás mellett igen szép látványt nyújt.

A barlangot azután később sajnos betömték. Még hozzá olyan alaposan, hogy mindeztideig sem sikerült a járatokat szabaddá tenni, pedig 3 ízben is hozzáfogtunk.

Igaz, hogy a felszerelésünk sem volt elégséges és megfelelő.

\*

Egész különleges helyet foglalnak el a barlangok romantikus történetében a Vadlány-barlangok, vagy ahogy a nép nevezi vadlán-likak. A Balaton közelében négy is van, Dióson, Válluson, Rezi vára közelében és a Kovácsi hegyen. Utóbbi a legérdekesebb, mert köztűzhely, kőágy, kőasztal stb. is van benne. Szóval „be van rendezve”. A néphit szerint egy szerencsétlen elbujdosott leány tetgette itt az életét.

Most pedig szóljunk a barlangok legjámborabb lakóiról: a remetéről.

Belátom nem helyes, hogy mindenféle hitvány néppel: betyárokkal, pénzsóvár kincskeresőkkel előbb foglalkoztam, s ők maradtak a végére, — de hát ilyen az élet: mindig a kalandorok járnak elől, a tisztességes ember pedig kullog mögöttük.

Nézzük hát őket sorba.

A tihanyi Remete-barlangok, vagy Barát-lakások története ősi magyar időkre nyúlik vissza. Történetüket részben még ma is homály fedi, csak annyi bizonyos, hogy görögkeleti barátok kolostora volt, mint Szent Miklósról nevezett oroszok perjelség. Az Oroszkő már maga jelzi, a *Szent Miklósról* való elnevezés még jobban bizonyítja, görögkeleti vallási jellegét. I. *András* úgylátszik kénytelen volt Bizanciumnak is engedményeket tenni, a görögkeleti barátoknak is engedelmet adni a letelepedésre. Ezek nagyon gyakran laktak és laknak még ma is barlang-kolostorokban. A tihanyiakhoz tökéletesen hasonlóak a ma is lakott Krim-félszigeti barátlakások Bakcsaszeráj vidékén. A legészakibb, nagy üreg volt a templom, belsejében a görögkeleti templomokat jellemző ikonosztáz is felismerhető. A barlangkolostorokat jellemző mentsvár-cella is jól kivehető a templom fölött magasan, ma hozzáférhetetlen helyen. A bazaltsziklába vájt barlangok mellvédje, pillérei, párkánya már beomlottak s az üregek természetes barlang benyomását keltik.

Némi történeti emléket őriz a Zebegényi remetebarlang is, a Szentmihály-hegyen. Valamikor bencés kolostor volt e helyen;

romjai a nagymarosi határban, a Duna partján — valószínűleg a Szentmihály-hegy oldalában, mely itt lenyúl egészen a vízig — *Pesthy Frigyes* szerint még a múlt század végén is felismerhetők voltak. A barátok a közeli barlangokban remetéskedtek. Egy ilyen remetével kapcsolatos az alábbi kis történet.

Élt egykor régen a Szentmihály-hegy oldalában levő barlangban egy öreg remete, kinek csak egyetlen szolgája volt: egy csacsi, amelyik mindennap maga ment le a Dunára vízért s a hátán lógó két döbönnyt maga merte teli vízzel. Egyszer a dömösi legények telerakták a szamár döbönnyeit kövekkel, mire a szerencsétlen csacsi beleveszett a Dunába. A remete hiába várta vissza a hűséges állatot, nem hozott bíz az se kenyeret, se húst, amit útközben a jólelkű emberek aggattak a nyakába, se vizet. Ugy halt meg odafent a barlangjában étlen-szomjen.

Aki vasúton, vagy hajón Dömös felé utazik, annak már mesziről feltűnik a Dömös átellenében fekvő sziklák között ásitó barlang nyílása.

Fenn a Mátrában a Nagyparlag közelében van egy jelentéktelen kis barlang, inkább csak sziklaüreg; a Remetelak, melyhez az alábbi kis történetet fűzi a szájhagyomány:

Ebben a barlangban remetéskedett *Valgatha* — előbb cseh rablóvezér, — mint a Mátra egyik remetéje. Ez a cseh rabló ugyanis egyéb gonoszságai között egy tündérszép leánynak a jegyesét kiszúratta, a szép *Ilust* pedig elraboltatta és Dédes várába vitette, ahonnét idő múltával megőrülve került vissza falujába. A jegyese *Dezső* kiépülvén halálos sebéből, bosszút esküdött és Dédest meglepve cimboráival, *Valgathat* elfogta, szemeit kiszúratta, rabul elhurcolta. Amint versben is meg van énekelve:

Sok esztendő múlva egy vak remetére,  
Bukkantak a Mátra-hegyek tetejébe,  
Kinek a szakálla olyan hosszú volt már,  
Hogy a földet érte, feje kopasz volt már.

Majd tíz évig volt így ez a vak remete s állítólag a szomszédos vörösmarti barátok tartották étellel és vigasztalással.

De hát nem is kell ilyen messze menni: Hiszen Budapest — a barlangok városa — s a környező budai hegyek is rejtegetnek néhány olyan barlangot, amelyhez némi mende-mondák fűződnek.

Itt van például a Gellért-hegyi barlang, a mai Sziklakápolna. Régi neve: Szent Iván barlangja. A néprege szerint egy bölcs és gyógytudományáról híres remete lakóhelye volt, kihez messzeföldről zarándokoltak tanácsért; a remete a barlang előtt elterült sáros tóba utasította a betegeket fürdésre. Ezen a helyen épül fel utóbb a Sáros-fürdő s ennek a helyén a Szent Gellért fürdő.

Valószínű, hogy a Máriaremete közelében levő Remete-barlanghoz is fűződik valami történet, de az idő folyamán feledésbe ment. Egy korszerű remetéről is beszámolhatunk, aki Budaörs közelében remetéskedett.

Wendler Ferenc gazdag budaörsi gazda, 1856-ban kápolnát építtetett a falu fölötti Kőhegyre; később remete életre adta magát s a kápolna melletti kösziklába lakást vájatott magának, mely 1872-ben el is készült; 1878. óta állandóan ebben lakott, folyton imádkozott s a hegyről nem távozott soha, egészen haláláig. Élelmet a faluból vittek neki fel.

De a legkedvesebb mind közül a Hárs-hegyi Báthory-barlang története.

A történet Hunyadi János és Mátyás király idejébe nyúlik vissza.

Vajdahunyad várában Hunyadi udvarában élt mint első apród az ifjú Báthory László. Jeles vitéz volt, sok bátor tettet hajtott végre. Már úgy volt, hogy jövő év tavaszán lovaggá ütik, mikor tragikus esemény történt. Az egyik hajtóvadászatán egy megsebzett bölény agyontaposta az ifjú apród menyasszonyát, a szép és kedves Mikó Katinkát. „A mi lelkünk a síron túl is összeforr...” csak ennyit tud még rebegni a haldokló leány, mielőtt örökre lehunyná szemét, s ez a néhány szó kitörülhetetlenül bevésődik Báthory lelkébe.

Azután hosszú évek telnek el s Báthoryról nem hallani semmit, történik egyszer, hogy Mátyás király budai vadaskertjében vadászván, betért a szomszédos Pálos kolostorba, mely Szent Lőrincről volt elnevezve s ott állott a mai Szép Juhászné helyén. Mesés szépségű építmény volt ez, a korabeli építőművészet remeke, fényesen díszítve, gazdagon berendezve. Ide látogatott el Mátyás király, együtt ebédelt a barátokkal, majd ebéd után sok mindenről elbeszélget velük: életükről, munkájukról, a rend szervezetéről. Beszéd közben szó esik a rend egyik tagjáról, ki a kolostor fölött emelkedő erdős Hárshegy barlangjában remetéskedik. Húsz éve csaknem állandóan ott tanyázik s tudományos munkásságot folytat: megírta a szentek életét s lefordította magyarra a bibliát. Mátyás megtudja, hogy a remete nem más, mint a szerencsétlen sorsú Báthory László s egy barát vezetése mellett felkeresi barlangjában. Ott hosszasan elbeszélget vele, majd meghívja, hogy költözzön be egy időre a budai várba, ahol tudományos működéséhez rendelkezésére áll a hatalmas könyvtár. Báthory örömmel fogadja el az ajánlatot; nem azért, mintha a királyi udvar fénye, pompája csábította volna; Ő annál sokkal többre becsülte barlangi magányát; de vonzotta tudományszomjas lelkét Mátyás híres könyvtára, mely lehetőséget nyújtott fokozottan folytatni eddigi búvárkodásait.

Ezután már tragikus gyarsósággal peregnek az események. Az udvarhölgyek között él Tarnay Mária is, ki rokona Báthory menyasszonyának, a tragikus véget ért Mikó Katinkának. Csodálatos a hasonlatosság is: ugyanaz az arc, ugyanaz a hang, ugyanaz a természet... a leány beleszeret Báthoryba... a délceg szerzetes is érez valamit, de nem meri magának sem bevallani. Egyszer véletlenül úgy esik, hogy Mária-nak lángot kap a ruhája. Báthory menti meg. Azóta még erősebb a vonzalom.

*Mátyás* látja ezt, nyiltan felhívja a szerzetest: hagyja ott a rendet. Ott már elvégezte hivatását, élete nagy műveit megírta, hűsz esztendő telt a legteljesebb magányban. A Hazának és a királynak viszont szüksége lenne olyan délceg vitézekre, mint *Báthory*. Hiszen örökös háborúban élnek s az ellenség sok felől tör az országra. Tegye le tehát a szerzetesi köntöst, vegye nőül *Máriát*, ki jószívvel van iránta s a király majd gondoskodik a jövőjéről.

*Mátyás* három napi időt ad a válaszra.

Ez a három nap rettenetes lelki vergődések közepette telt el.

S az utolsó nap éjszakáján már inkább hajnalfelé megjelent előtte *Katinka* alakja. „*László* — mondotta — emlékezzél vissza arra, hogy a mi szívünk még a síron is összekapcsolódik! Neked tisztán kell itthagynod a földi életet, mert csak akkor lehetünk együtt boldogok az Ur országában... Kimondhatatlan sokat szenvedtem mostanában, mert láttam megtántorodásodat”.

Aztán eltűnt a látomány.

*Báthory* most már határozott: lemondott a földi boldogságról, lemondott a fényes vitézi életről és visszavonult barlangjába.

A kis történet epilógusa Nyugat-Magyarország erdős vidékén játszódik le. Itt emelkedik a Karmelita apácák temploma és kolostora, melynek főnöknője: *Tarnay Mária*. A fiatal leány reménytelen szerelme után kolostorba vonult s évek múltán maga vette át a kolostor vezetését. De sok esztendő telt el azóta! Őszbe csavarodott már a haja. Most történetünk idejében — éppen vendége van: egy fehér kármzsás főpap, kivel hosszan elbeszélget. Ettől a barátától tudja meg, hogy *Báthory* meghalt, élettörténetének írása közben érte utól a halál. A páter nem tudja, hogy a főnöknő *Tarnay Mária* s nem tudja, hogy miért öntik el szemét a könnyek.

Aki járt már a budai hegyekben fent a Hárshegyen a barlangnál, bizonyára olvasta a márvány-táblát, mely *Báthory* remete életét és munkásságát hirdeti. Sajnos lent a Szép Juhásznénál, az egykori híres és fényes pálos kolostor helyén nincsen semmi emlék, ami a mult dicsőségét hirdetné. Milyen szép lenne, ha a Hazánkban újra meghonosodott, mondhatnám hazatért, mert hiszen itt született — pálosrend ismét felépítené kolostorát a Szép Juhásznénál s ezt a mult hagyományaihoz híven Budaszentlőrincnek neveznék el.

Ezt a bájos kis történetet *Olyói Gabányi János* írta meg, a „Magyar várak legendái” c. könyvének IV. kötetében. Ihletett lélekkel, mélyen érző szívvel festi meg a mult romantikus történetét. Különösen szép az a rész, melyben *Báthory* remeteéletét írja le. Ez már tárgyánál fogva is érdekes, mert bepillantást nyújt, hogy milyen volt az egykori remeték élete. Ezt a kis részt idézem *Gabányi* szép könyvéből:

„Budaszentlőrinc felett, a Nagy-Hárshegy tetejének déli szegélyén barlang mutatja titokzatos, sötét száját. Körülötte a hallgató reneteg. A barlangba több lépcsőn lehet lemenni és odabent a nyirkos padlón kis oltár hirdeti az Isten szolgájának közelségét. Kint a barlang előtt kecskelábú fenyőasztal, mellette egyszerű fa-

lócák. Az asztal tele írásokkal, könyvekkel, sőt ezekből a lócákra is jut. A kalamáris nyitva s tollsercegés is hallatszik. Egy fehér csuhás szép férfi sercegteti a lúdtollat, miközben sokszor betekint írásaiba, könyveibe. A remete fekete szakállába és hajába itt ott már belopta magát az ősz hava, de maga a férfi erős, délceg. Homloka és álla erélyt, tudást, akaratot árult el, szemeiben szent lelkesedés és szívjóság tükröződik vissza. Tőle alig öt lépésre szarvastehén tépegeti a fiatal tölgybokrok leveleit és nyugodtan túri, hogy kis borja említi szopja. Az asztalon, a remete keze mellett bolondos pinty ugrál és játékosan csipkedi a papírosokat. Hihetetlen! Ezek az állatok nem félnek a remetétől. Nem csoda, hiszen már huszonnyolcadik esztendeje, hogy ott látják maguk között és ez az ember sohasem bántotta őket.

A remete szorgalmasan dolgozik. Előtte hatalmas írott convolutum. Ha jól megnézzük, a címe inicialéjára ez van írva cifra betűkkel: „Egy némely szentek élete”. Azokat javitgatja, toldozgatja a remete. Már tudniillik a millió betűk közé szúr be újabbakat.

A két szarvas meg a pinty ijedten menekül. Léptek hangzanak. A szentéletű szerzetes föltekint. Néhány pillanat múlva öreg ember áll előtte. Leveszi süvegét és keze után nyul a remetének.

— Ne bántsad! Én csak egyszerű szolgálja vagyok az Urnak! Mit kívánsz tőlem?

— Atyám, beteg vagyok. A mellemben zihál a szívem. Alig tudtam idevánszorogni, de tudom, hogy te segítesz rajtam. Te vagy jószelleme a környéknek. Bizalmunk benned erős. Aztán meg a ballábam is nagyon fáj. Segíts rajtam jó atyám!

A jámbor ember felkel az asztaltól. Csak most látni, mily gyönyörű férfiú. Hatalmas termete egyenes, mint a Hargita bükkfája, vagy Gyergyó fenyőóriása. Odainti magához az öreget. Kigombolja köntösét és megvizsgálja. Hallgatja szíve dobogását, szeretettel kérdezgei a beteget. Tud-e aludni, van-e étvágya, mióta szenved? Megnézi a fájós lábát is. Azután imígyen szól hozzája:

— Testvérem, ülj le. Pihend ki magadat. Semmi komoly bajod nincs. Bizzál az Istenben, aki meggyógyít. Azután bemegy a barlangba és orvosságokat hoz onnan. Kis üvegben az ember szívének, papír csomagban az ember lábának.

— Ebből az üvegből félkupa vízbe tégy egy kanállal és három óránként igyál belőle egy keveset. A csomagban gyógyítófű van, oldjad fel az egészet másfélkupa vízben és reggel meg este jól dörzsöld be fájós lábadat vele. Most pedig imádkozzál velem egy miatyánkat és gondolj a jó Istenre, aki meggyógyít...

Az ima után az öreg jobbágy harmatos szemmel tekintett a remetére és bár ez nem engedte meg, mégis megcsókolta a kezét.

—A Mindenható fizesse meg jószágodat atyám . . .

Az öreg megvigasztalódva elment. Alig hangzottak el léptei a lehullott leveleken, már ismét ott voltak a szerzetes kis barátai, a pintyőke, a szarvas, meg a szarvasborjú. Sőt egy karcsú őzike is odalopódzott mellé és odadörzsölte fejét a pap csuhájához...

Igy írja le *Gabányi* a Hárshegyi remete életét. Így teltek el napjai imával, tudományos munkával, meg a környék lakóinak testi-lelki gyógyításával.

\*

Az első barlangkutatók útja is belevész a romantika homályába.

Hallgassuk csak meg, milyen érdekesen ír az Aggteleki cseppköves barlangról első rendszeres kutatója *Vass Imre*:

...Látni itt egy-két láb hosszúságú s csak lúdtollnyi vastagságú számtalan fehér csöveket függni, megmellettek, úgy tűn szembe, toronynyi magasságú s vastagságú kőcsapot a boltozat hasadékjából lenyúlni, látni síma vagy ragyás, fényes és csillogó, veres s sárga, avagy halovány hófehérségű, majd vékony, majd testesebb oszlopokat, látni az éppen lerogyni készülő kődarabokat, telefűzve csövekkel és csapokkal, tündöklő szivárgással bevonva, látni így megrakva s bevonva ragyogó szögletekkel, melyek alnáriumokat képeznek, szemlélni lehet fénylő egész tajtékokat, néhol a boltozaton csillámló mészszivárgásokat, melyek a szabad égen lévő csillagok pislogását majmozni látszanak, látni meg-meg másutt az összedűlött csapok és oszlopok halmán, mint valamely fenyves omlásain, mint újra felnőtt s támadt oszlopokat, mint megannyi szobrokat és obeliszkokat rendbe állani és ugyan a felálló oszlopoknak épp színeket a ledülöttekével, mely nagy különbözősbe lenni! Valóban csuda reuke a természetnek."

Ugyanilyen régies hangon szól az az ismertetés, mely az erdélyi Funáztai-barlangot mutatja be. Ez a „Magyarország természeti ritkaságai” c. 1814-ben német nyelven megjelent könyvből való, melyet *Tanárky Mihály* fordított le magyarra:

„A Funáztai Barlang,  
mellybe sok Ember és Barom tsontok találatnak” így a cím.  
És kis rövid, de érdekes részlet:

„A barlangok falai a legkeményebb kősziklákból állanak, de a kövek neme nem mindenütt egyforma. A falakból bizonyos materia forr ki, mellynek vakító fehérsége van és rész szerént nedves, rész szerént pedig száraz. A tsepegő kő tsapoknak, mellyek a boltozatról jégtsap formára függenek el, az különös tulajdonságok van, hogy a vastagabbak egészen kőkeménységűekké lesznek, a vékonyak pedig ha azokat az ember kezébe veszi, a kéz természeti melegségétől elolvadnak”.

„A legnagyobbak ezen tsapok közzül egy öl hosszúságúak, a legkisebbek három tzolnyiak és belül üresek mint a pipa szár. Tsaknem mindeniknek hegyén áll egy tiszta, általlató vitzsepp. Ezen nedvességnek egy része a földre tsepegett nedvességből lesznek azok az oszlopok és pallisádák, melyekről a harmadik barlangba szólottunk: hanem ezeknek materiája sokkal fejéreb és fényesebb, mint a függő tsapoké”.

Szépen ír a barlangokról *Czárán Gyula* is, a Bihar szerelmese. A rejtett fekvésű Arandéasa-Katakombái nevű barlangot így festi le:

„Egy fordulatnál elötűnnek az óriási ablakok, melyek felűlről eresztik be a napfényt a barlang mélyébe, egész idáig behintve azt átsűrt világossággal, mely a tárgyakat félig mutatja, félig sejteti s mindennek meseszerű varázst kölcsönöz. Ez a világitás a barlangnak egyik legjellemzőbb sajátossága. Az ablakokon át az égboltozat kékje s a fenyvesek zöldje tekint alá a barlang fenekére...”

Költőink is jártak a barlangokban. Így *Csokonai Vitéz Mihály* 1801. július 5-én — *Ragályi Mihály* gömörmegeyi notárius társaságában — meglátogatta az Aggteleki-barlangot. Kirándulását anyjához írt levelében olyan szemléletesen, fordulatosan és jóízű humorral írta meg, hogy munkája még ma is szerepei a középiskolai stilsztikában, mint példa a természeti képekre. *Csokonai* e levele szépen mutatja, hogyan lehet a barlangokról érdeklődést keltően és szemléletesen írni, anélkül, hogy a fékevesztett fantázia és elragadtatás mosolykeltő bombasztokat produkálna. Ime egy kis szemelvény:

„Elindultunk tehát az első ágán és találtunk csepegő kövekre s az azokból épült különb-különféle oszlopokra, kősziklákra, omladékokra. A csepegő kő abból áll, hogy a barlang boltozatjáról szüntelen csepeg a legtisztább, legkülönösebb víz, mely mihelyt akár emberre, akármire cseppen, azonnal kővéválnak és így formálódnak lassanként a legszebb figurák, melyekből a képzelődés sok dolgot formál magának. Példának okáért először látunk egy cifra zsidóoltárt, azután pápista kórust, melyre fel is mentünk, orgonát, barátot, királyi széket, oszlopos palotákat stb., melyek szépsége és figurája a mesterség remekével truccol. Találtunk a barlang fenekén sok ezer ember- és baromcsontokat, melyek a háborús időkben odafutott és rejteztet szerencsétleneknek csontjaik . . .”

Egy másik költőnk — *Harsányi Károly* — versbe öntötte a barlang szépségeit. Költeményében rendkívül szemléletesen írja le a cseppkő-képződést.

Holtabb a kőnél, mely előtte élt már  
És szomjan itta, s szomjan issza most is  
A felhők mézét, a patak tejét  
A szikladajkák emlőin keresztül,  
Míg cseppé nőtt parányi kristály teste,  
Sudárrá fejlett, oszloppá dagadt,  
Árbóccá nyúlt s torony lesz majd belőle,  
Mely nekiront a roppant boltozatnak,  
Kifúrni vágyva, hogy meglássa egyszer,  
Szép mostoháját, a dicső napot”.

Íróink sem maradtak hátra a barlangok leírásában. Bemutattunk két színes szemelvényt két nagy magyar írótól. Érdekességük, hogy mindkettő ugyanazon barlangról szól: a torjai Bűdösbarlangról. Az egyiket a mult nagy írója, *Jókai* írta, a másikat a jelen nagy írója: *Nyíró József*.

*Jókai* így ír a „Bálványos vár”-ban:

„Rengeteg őserdők közepéből tolakodik előre egy óriási bércz-tömeg; egymásra hányt düledező sziklák romhalmaza, mintha egy bedőlt tűzhányó volna. Oldalait kiégett likacsos, surlókövek fedik, ércsalak maradványok mogyoró-. galagonya-bokor csenevészik a hasadékok között, azokon is rőt a levél. Csak a pemétfű látszik itt-hon lenni s a sírok és rovarok két virága: a kövi rózsa, meg a sárga szaka. A halál országa ez. A bércz oldalán, fenn a magasban ásít egy sziklaodu; félredült gulák képezik óriás kapuját: májszínű, rozsdaveres sziklák, fekete erekkel, Hanem a barlang szája körül sárgán van zománcozva, szikla és padmaly; mint a penész, úgy lepi be a halványsárga nyirok az egész környéket. S a bejárat előtt reszketni látszik a lég, mint a délibáb; a kövek táncolni látszanak; az örökké nyitott kapu reszket és a föld maga libeg-lobog. Itt van a pokol tornáca. Mi leheli fel ezt a haláladó léget onnan a sziklák mélyéből, amitől még a felette elrepülő madár is leesik? Kinek számára nyílt meg ez az üreg amibe ember ha belépett, többé vissza nem tér?”

*Nyirő József* a „Kopjafák”-ban ír e barlangról. Egy öreg székelyről van szó, aki nem akar már terhére lenni a családjának s elmegy meghalni a barlangba:

„Erőtlen kézzel leveszi fővegét és magasra tartva a lámpát, belép a barlang kőszáján.

— Adjon az Isten mindenkinek jóéccakát! —

A kőszirteken látszik a rettentő sárga vonal. Azon alul a halál, azon felül az élet. Éppen a derekáig ér. A halál útja csúsós és lejtős. Elég egyetlen eltévesztett lépés és többé nem lehet talpra állni. Keze fáradt, ahogy magasra tartja a lámpát, de még sajnálja a kis földi fényt is. A végső perc még nem érkezett el, az arany hurkot az ördög még nem dobta a nyakába, hogy az örök halálba rántsa őt; de érzi, hogy a titkos átváltozás már megkezdődött benne.

Hirtelen forróság lepi el testét, mintha forró vízben állana. Homlokán kiüt a verejtékkorona. Kéjes édes, boldog érzések járnak át. A barlang, mielőtt megölné, megvigasztalja és boldoggá teszi áldozatát. Fel is diszíti, akármilyen koldusrongy legyen is, ragyogó zöld színt kap, hidegen lángol, mintha meggyúlt volna. A pénz, fejsze, kés elfeketedik benne, csak az arany marad változatlan. Fű, virág minden elpusztul benne és körülötte, az élet határai itt megszűnnek. A barlang önmagát diszíti. A fölötte elrepülő madár élettelenül hull alá s ezek a halottak szellemei járnak ki és be nyugtalanul rezgő sárga lepellel a vállukon. Mielőtt megszűnnék, örök feledésbe merül az élet”.

\*

A virágcsokor összekötve már. Több szál nem jön már hozzá. Vannak közte üde kis virágszálak és vannak szomorú leheletű siri virágok is.

És ezek a virágok ott nőttek mind a barlangok örök éjszakájában . . .



Mert a barlangok titokzatos mélyében nemcsak sötét üregek és tekervényes folyosók vannak, a barlangok titokzatos mélyét nemcsak a kővé vált cseppek csodálatos alakzatai díszítik, a barlangok sötétjében szép, színes virágok is nyílnak . . .

#### FELHASZNÁLT FORRÁSMUNKÁK.

*Dornyay Béla:* Balaton és környéke. — *Ugyanaz:* Bakony. — *Dudich Endre:* Az Aggteleki cseppkőbarlang és környéke. — *Bertalan Károly és Szokolszky István:* A Bakony barlangjai. — *Bresztovszky Ede:* Egy neobarokk kettőspont. Árpád sírja fölé épült-e Fehéregyház? — *Endrey Gyula, Hubai József és Vigyázó János:* Bükk. — *Gallus János:* A honfoglaló magyarságnak temetkezésére is használt kultuszhelye került napvilágra a Holdvilágárokban. — *Gabányi János:* Magyar várak legendái. — *Hankó Vilmos:* Székelyföld. — *Jókai Mór:* Bálványos vár. — *Keszler Hubert:* Barlangok mélyén. — *Ugyanaz:* A Nagy Baradla. — *Kolecskovszky Lajos:* A kunok kincse és a hórvölgyi barlangkutató. — *Nyirő József:* Kopjafák. — *Papp Lajos:* A Bihar-hegység meghódítása. — *Ugyanaz:* Biharfüred. — *Parrow Anna:* A Rablókó mondája. — *Pásztor József:* A Mátra. — *Pécs város idegenforg. hivatala:* Mecsek. — *Polgárdy Géza:* Gerecse. — *Strömpl Gábor és Vigyázó János:* Budai hegyek. — *Szűcs Gyula:* Budapest környéke. — *Ugyanaz:* Budapest dunaparti környéke. — *Ugyanaz:* Felső Dunántúl. — *Ugyanaz:* Pilis és a Szentendre-Visegrád hegység. — *Tóth Béla:* A magyar anekdóta kincs. — *Ugyanaz:* Mendemondák. — *Pápa Miklós:* A lápafői erdőben.



## BARLANGKUTATÓ EGYESULETEK KÖZLEMÉNYEI:

A PANNÓNIA TURISTA-EGYESÜLET BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLYA 1942. évi október hó 8-án *Silberer Nándor* elnöksége alatt választmányi ülést tartott a következő tárgysorozattal.

Az utolsó jegyzőkönyv szokásos felolvasása után *Csernyák Béla* pénztáros jelentést tesz a Szakosztálynak eddigi pénzforgalmáról. A készpénzvagyon 1,865.11 pengőt tesz ki.

*Novák Károly* titkár jelenti, hogy a barlang bejárata előtti térség törmelékkel való kiszélesítése befejezést nyert. Eszerint a bejárat előtt nagyobb tömeg is veszély nélkül helyet foglalhat.

*Novák Károly* titkár jelenti továbbá, hogy az iskolai tanév megindulása alkalmával az iskoláknak a barlang látogatását célzó felhívást küldött szét, ami az iskolai látogatást nagy mértékben növelte. A barlangot egyébként az év kilenc hónapjában összesen 5941 személy kereste fel.

A Választmány ezekután behatóan foglalkozott a vezetők és inspekciók ügyével s felhívta a vezetői ügyelet intézőjét *Szarka Lajos* tagtársat, hogy az inspekciók összeállításánál figyelemmel legyen arra, miszerint az ügyeleti szolgálatnál a képzett vezetők mellé mindenkor kezdőket is besorozzon.

*Silberer Nándor.*

A PANNÓNIA TURISTA-EGYESÜLET BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLYA 1942. évi november hó 26-án *Silberer Nándor* elnöklése alatt választmányi ülést tartott a következő napirenddel.

*Jilek Antal* javasolja, hogy az 1943. évvel kezdődően az anyaegyesület tagjai részére, a barlangházban való tartózkodást egy összegben évi 10.— P-vel kívánja megváltani, amit a Választmány örömmel tudomásul vesz.

*Elnök* jelenti, hogy az általános hatósági intézkedéseknek megfelelően a barlangi házakat légoltalmi eszközökkel kellett felszerelni, ami 300 pengő költségre került.

*Novák Károly* titkár és barlangmester jelenti, hogy a barlang látogatása, — az idény előrehaladása folytán, — csökkenőben van. Ezzel szemben elég nagy az érdeklődés a külön túrák iránt, ezeket, sajnos, a vezetők nagy hiánya miatt, nem lehet minden esetben simán lebonyolítani.

*Novák Károly* titkár felolvassa a Magyar Barlangkutató Társulatnak átíratát, amelyben a Szakosztályt értesíti, hogy saját kezelésébe vette a Solymári barlangot. Felkéri a Szakosztályt, hogy a megalakított Solymári Bizottság munkájában tevékenyen résztvegyen. A Választmány a nevezett bizottságba *Silberer Nándor*, *Novák Károly*, *Gerstenberger Egon* és *Puskás Lajos* tagtársakat küldi ki.

A Választmány egyhangúlag elhatározta, hogy abban az országos mozgalomban, mely a most folyó világháborúban megsebesült honvédhősök üdültetését célozza, szintén 100 pengővel résztvesz. Hasonló célra kívánja fordítani 100 pengő erejéig a Szakosztály az összeajánlások alkalmával befolyó ruhatári díjakat is.

*Silberer Nándor.*

A PANNÓNIA TURISTA-EGYESÜLET BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLYA 1943. évi január hó 13-án *Silberer Nándor* elnöklése alatt választmányi ülést tartott s ez alkalommal a következőkkel foglalkozott.

*Csernyák Béla* pénztáros jelenti, hogy a Magyar Barlangkutató Társulatnál fennálló tartozás ügyében eljárta a nevezett Társulat ügyvezető elnö-

kénéi, akivel ezt az ügyet teljes egészében rendezték. A Szakosztály 200.— P lefizetésével a Társulatnál fennállott tartozást rendezte; az 1943. évtől kezdődően az esedékes járandóságokat lehetőleg minden év első felében fogja kiegyenlíteni.

*Novák Károly* titkár javaslatára a Választmány elhatározta, hogy azokat a barlangvezetőket, akik az év folyamán a legtöbb turát vezették, plakettel fogja kitüntetni. Egyszersmind felkéri a vezetőséget, hogy ilyen plakettek elkészítése iránt tegye meg a szükséges lépéseket.

A Választmány végül elhatározza, hogy az idei évi taggyűlést 1943. évi februárius hó 21-én fogja tartani, egyúttal megbízta a vezetőséget, hogy a tárgysorozatot összeállítsa. Az új tisztikar megválasztása céljából jelölőbizottságot küld ki.

*Jliek Antal* az anyaegyesület nevében üdvözlö az új évben elsősorban összeült Választmányt és megköszöni a Szakosztálynak multévi eredményes munkásságát. Arra kéri a jelenlévőket, hogy ezt a jövőben is töretlenül tartsa meg.

*Silberer Nándor.*

A MAGYAR BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT 1943. évi januárius hó 28-án *Kadic Ottokár* dr. elnöklése alatt *választmányi ülést* tartott a következő tárgysorozattal.

Ügyvezető elnök és főtítkár ajánlatára a Választmány a *Gyógyszerészek Túrista-Társaság*-át és *Wangler Gyula* póstaműszaki igazgatót a rendes tago ksorába felvette.

*Elnök* indítványára a Választmány elhatározta, hogy *Szily Kálmán* dr. vallás- és közoktatásügyi államtitkár, titkos tanácsost az idei Közgyűlés alkalmával pártfogói közé választja.

*Elnök* indítványára a Választmány elhatározta, hogy *Scossa Géza*, a Magyar Nemzeti Bank igazgatóját és *Miklóssy Géza* gyógyszerészt az idei gyűlésen a tiszteleti tagok sorába választja.

*Barbie Lajos* pénztáros jelentést tesz a Társulatnak 1942. évi pénzforgalmáról, mely szerint a bevétel 40.128.98 P., a kiadás pedig 28.889.10 P.; eszerint az 1943. évi egyenleg 11.239.88 P-t tesz ki.

*Elnök* végül előterjeszti a következő XVII. évi rendes közgyűlés tárgysorozatát, mire a Választmány elhatározza, hogy a nevezett közgyűlést ezévi februárius hó 17-én tartja.

*Barbie Lajos.*

A MAGYAR BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT 1943. évi januárius hó 28-án *Kadic Ottokár* dr. elnöklése alatt *szakülést* tartott, amelyen a következő két előadás hangzott el.

*Borós Adám* dr. társelnök ismerteti az 1942. év folyamán a Sebes Körös-menti barlangokban végzett növénytanai tanulmányainak eredményét. E barlangok szádjában főleg a következő növényfajok honosak: *Fissidens pusillus*, *Seligeria pusilla*, *Gymnostomum rupestre*, *Eucladium verticillatum*, *Eurhynchium Swartzii*, *Rhynchostegiella algeriana*, *Plagiothecium depressum* és több más.

Különösen a Sebes Körös szurdokában, Vársonkolyos és Körösbánlaka között, nyíló barlangok érdekesekek növénytanai szempontból, ahol az *Orthothecium rufescens*, *Orthothecium intricatum*, *Asplenium lepidum*, *Scrophularia lasiocaulis*, *Doronicum Columnae* és hasonlók is előfordulnak. E barlangok t. f. magassága alig 300 m. Az *Orthothecium rufescens* leszállása ilyen mélységre kétségtelenül a szurdok és a barlang között fennálló mikroklimatikus viszonyaira vezethető vissza. Itt csodálatosképpen együtt találjuk az említett mesotermikus-boreális mohákat a déli elemekkel, mint pl. a *Rhynchostegiella algeriana*.

*Bertalan Károly* rendes tag, számos színes kép vetítése mellett, beszámol a B. E. T. E. Barlangkutató Szakosztálynak az 1942. év folyamán a Szilicei karsztfennsíkon végzett barlangkutató eredményeiről. Kutatás főképpen a Szilicei jegesbarlangban és a Mészhegyi barlangban történt.

A *Szilicei jegesbarlangot* ez alkalommal fel is mérték s az így szerzett adatok alapján megrajzolták alaprajzát és szelvényeit. Az expedíciónak egyik része a barlang legmélyebb szakaszába hatolt, ahol patakot fedeztek fel. Egy szifónon átkelve a patak folyását jó darabon követni tudták, míg egy hatalmas

vizeséshez jutottak. A kutatók második csoportja a barlang felső részében ásatásokat végzett, a humusztakaróból kikerült korszátörédek a XIII-XVII. századból valók, ami arra utal, hogy a jégképződés ebben a barlangban nem is olyan régi.

A *Mészhegyi barlangot* is először felmérték, azután pedig ennek patakját addig követték, amíg ez lehetséges volt. A patak medre részben száraz, s részben pedig vízzel volt töltve. A járat smaragdzöld tóval végződött, ez egyzersmind útját állta a további kutatásnak  
Barbie Lajos.

A MAGYAR BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT TAPOLCAI BIZOTTSÁGA 1943. évi februárius hó 13-án vitéz *Péczely Béla* dr. elnöklése alatt ülést tartott a következő tárgysorozattal.

*Elnök* előterjeszti évi jelentését az 1942. évben történt eseményekről. A Tapolcai barlang forgalmát ebben az évben is nagyon befolyásolta a fennálló világháború. Ismét a külföldi látogatók, az a kevés, mely a barlangban megfordult, Németországból, Lengyelországból és Szejcából jött. A külföldieket némileg pótolták a visszatért Erdélyből, a Felvidékről és különösen a Délvidékről érkezett érdeklődők. A barlangot ebben az évben összesen 3,800 személy kereste fel.

Tanulmányi szempontból kereste fel a barlangot *Mauritz Béla* dr., *Mendöl Tibor* dr. és *Bulla Béla* dr. egyetemi tanárok hallgatóival. A barlangot tanulmányozták még *Méhely Lajos* dr. egyetemi tanár, *Jordán Károly* dr. és *Schréter Zoltán* dr. igazgató-geológus.

*Kovács Lajos* pénztáros beszámol a Bizottság 1942. évi pénzforgalmáról, mely szerint a bevétel 3,035.39 P, a kiadás 2,145.25 P, az 1943. évre átmenő maradék eszerint 890.14 P.

*Elnök* előterjeszti az 1943. év munkatervezetét. A legfontosabb teendők közé tartozik a villanyvezetékek kicserélése. A 14 év alatt bevezetett villany vezeték a nedvesség következtében annyira elromlott, hogy az áram fogyasztása igen nagy, sőt egyenesen veszélyes. Ezen kívül fontos volna a villanyt a tavas szakaszba is bevezetni, mert a csónakra felszerelt reflektoros karbidlámpa kezelése igen körülményes.

A további teendők közé tartozik a tavas szakaszban néhány szűk és alacsony hely bővítése, egy új csónak beszerzése, jelzőablák felállítása, asztalok és padok javítása, ill. beszerzése, végül a külső tóból a barlangba vezető járatok felkutatása és feltárása. A Bizottság úgy döntött, hogy első sorban a villanyvezetéket kell kicserélni, az előző évi pénzmaradványt pedig a tavas barlang bővítésére, jelzőablák készítésére, berendezési tárgyak javítására, új csónak beszerzésére és kutatási munkákra óhajtja fordítani.

*Sebestyén Jenő.*

A MAGYAR BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT 1943. évi februárius hó 17-én *Cholnoky Jenő* dr. elnöklése alatt megtartotta XVII. rendez évi közgyűlését a következő tárgysorozattal.

*Elnök* felolvassa megnyitó előadását a „Barlanglakások”-ról. Szerinte a barlangkutatásnak a barlangoknak mint emberi lakóhelynek tanulmányozására is ki kell hogy terjedjen. A barlang ugyanis sokkal hosszabb ideig megőrzi az ember otttartózkodásának emlékeit, mint akár milyen más emberi építmény. Az ősember is kénytelen volt az ellenséges természeti elemek ellen védekezni s ezt leginkább úgy érte el, hogy barlangokban keresett menedéket. Innen erednek az ősemberi leletek barlangokból. Emberi lakásra természetesen csak olyan barlangok alkalmasak, amelyekben már nem folyik bariangi patak, amelyek szárazak.

Kétségtelen, hogy z ember nemcsak a barlangok láttán, hanem saját józan eszével is kitalálta, hogy mesterséges odut vájjon az olyan meredek hegyoldalba, amely lágyabb kőzetből épült. Ilyesmire legalkalmasabb a lösz, a pannóniai homok és vulkáni tufa. Mivel ezek a mesterséges üregek is talajukban régiségeket rejthetnek, kutatásuk és felásatásuk nagyon kívánatos.

*Elnök* üdvözlö a megjelenteket, különösképpen a Társulat védnökét, vitéz *Somkuthy József* volt honvédelmi minisztert, és az egyesületek képviselőit, nevezetesen a Pannónia Turista-Egyesület Barlangkutató Szakosztá-

lya részéről megjelent *Novák Károlyt*, a Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület Barlangkutató Szakosztály képviselőjében megjelent *Bertalan Károlyt* és a Magyarországi Kárpát-Egyesület részéről megjelent *Barbie Lajost*.

*Elnök* a jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri *Nivák Károly* és *Markó István* tagtársakat.

*Elnök* napirendre tűzi *Szily Kálmán* dr. m. kir. titkos tanácsos, államtitkár úrnak pártfogóvá való megválasztását és felkéri a főtítkárt, hogy az erre vonatkozó indítványt olvassa fel.

Alulírottak tisztelettel indítványozzuk a Magyar Barlangkutató Társulat Közgyűlésének, hogy a társulati alapszabályok 6. §-a alapján *Szily Kálmán* dr. m. kir. titkos tanácsos, államtitkár urat a Társulat pártfogói közé választani méltóztassék.

Indítványunkat a következő megokolással támogatjuk:

Önagyméltósága mint a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára éveken át állami segélyben részesítette Társulatunkat s ezzel lehetővé tette, hogy tudományos folyoiratunk, a „Barlangkutató” hosszabb szünet után, az utolsó években megjelenhetett.

Önagyméltósága ilyenirányú pártfogásával lehetővé tette, hogy számos átkutatott bükkvidéki barlangunk monográfiai feldolgozásban részesülhetett, hogy a bennük végzett kutatások eredményeit nyomtatott alakban a nyilvánosságra hozhattuk.

Önagyméltósága ügyünk nemes pártfogásával a magyar barlang- és ősebertudománynak kiváló szolgálatokat tett s ezért azzal a kérelemmel fordulunk a Közgyűléshez, hogy fentebbi indítványunkat elfogadni méltóztassék.

Budapest, 1942. december 30.

Dr. *Cholnoky Jenő* s. k.  
elnök.

Dr. *Kadic Ottokár* s. k.  
ügyvezető elnök.

A Közgyűlés közfelkiáltással *Szily Kálmán* dr. m. kir. titkos tanácsos, államtitkár urat a Társulat pártfogójává választja.

*Elnök* napirendre tűzi *Scossa Géza*, a Magyar Nemzeti Bank igazgatójának és *Miklóssy Géza* gyógyszerész uraknak tiszteletti taggá való megválasztását és felkéri a főtítkárt, hogy az erre vonatkozó indítványt olvassa fel.

Alulírottak tisztelettel indítványozzuk a Magyar Barlangkutató Társulat közgyűlésének, hogy a társulati alapszabályok 7. §-a alapján *Scossa Géza*, a Magyar Nemzeti Bank igazgatója és *Miklóssy Géza* gyógyszerész urakat a Társulat tiszteletti tagjai sorába választani méltóztassék.

Indítványunkat a következő megokolásokkal támogatjuk:

*Scossa Géza* igazgató úr pártfogása révén a Magyar Nemzeti Bank Társulatunkat az 1942. évben 10.000 pengős segélyben részesítette s ezzel számunkra lehetővé tette, hogy titkári irodánkat berendezzük és a Társulat folyóiratait ezentúl nagyobb terjedelemben kiadhassuk. Ezzel a nemes cselekvésével az igazgató úr tudományos törekvéseinket nagy mértékben előbbrevitte.

*Miklóssy Géza* gyógyszerész úr tíz éven át a Szemlőhegyi barlangot, mint saját tulajdonát, teljes odaadással feltárta, gondozta és a tudomány és idegenforgalom számára a mai napig megővta. Bár a gyógyszerész úrnak több ízben alkalom nyílott, hogy a barlangot nagyobb összegért értékesítse, ezt nem tette meg, hanem szemlőhegyi telke egy részével együtt teljesen díjtalanul a köznek, illetőleg a Székesfővárosnak adományozta.

Budapest, 1942. december 30.

Dr. *Kadic Ottokár* s. k.  
ügyvezető elnök.

Dr. *Bogsch László* s. k.  
főtítkár.

A Közgyűlés közfelkiáltással *Scossa Géza* a Magyar Nemzeti Bank igazgatója és *Miklóssy Géza* gyógyszerész urakat a Társulat tiszteletti tagjaivá választja.

*Kadic Ottokár* dr. ügyvezető elnök beszámol a magyar barlangkutató 1942. évi eseményeiről, nevezetesen a Várhegyi, a Tapolcai és a Solymári Bi-

zottság, továbbá a pálvölgyi és az egyetemi barlangkutatók múlt évi működéséről, majd áttér az egyéni kutatások eredményeinek ismertetésére. A jelentésből kitűnik, hogy a háborús nehézségek dacára, a hazai barlangkutatók az egész országban zökkenés nélkül rendszeresen tovább folyt. Minden egyes barlangkutató egyesület és minden egyes kutató arra törekedett, hogy az előző években megkezdett kutatásait folytassa és lehetőség szerint, új munkaterületeken a munkát megkezdje.

*Bogch László* dr. főtitkár előterjeszti titkári jelentését a Társulatnak 1942. évi működéséről. A Társulatnak taglétszáma nem változott. Az összejegyzéseken 5 szakelőadást, 1 népszerű és 5 beszámoló hangzott el. A „Barlangvilág”-ból 2 füzet jelent meg 6 ívnyi terjedelemben és 6 cikkel. A jelentésből kitűnik, hogy a Társulat ebben az évben is teljes odaadással végezte a reátháruló feladatokat s így teljes mértékben megfelelt az alapszabályokban kijelölt célkitűzéseknek.

*Barbie Lajos* pénztáros jelentést tesz a Társulatnak és az egyes bizottságok 1942. évi pénzforgalmáról. A Társulat bevételei P. 40,128.98, kiadásai P. 28,889.10, a maradvány eszerint P. 11,239.88. A Várhegyi Bizottság bevételei P. 12,397.75, kiadásai 12,121.98, a maradvány eszerint P. 275.77. A Solymári Bizottság bevételei P. 1501.—, kiadásai P. 823.09, a maradvány tehát P. 677.91.

*Ascher Antal* a Számvizsgáló Bizottság elnöke jelenti, hogy a Bizottság megvizsgálta a Társulat és a bizottságok pénztárkönyveit és azokat teljes rendben találta. A Közgyűlés ennek következtében megadja a pénztárosnak a felmentvényt.

*Barbie Lajos*

A MAGYAR BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT MŰKÖDÉSE AZ 1942. ÉVBEN. (*Titkári jelentés*). A Társulat élete az 1942. évben rendes körülmények között eredményes munkálkodás közben folyt le. A Társulatnak az év végén 1 védnöke, 2 pártfogója, 7 tiszteleti, 3 alapító, 10 levelező és 87 rendes, összesen 110 tagja volt. Az év folyamán 11 új tag lépett a Társulatba, 3 kilépett.

A Társulat ügyeit, a közgyűlésen kívül, 4 választmányi, 4 szakülésen, 1 népszerű és 4 bizottsági ülésen tárgyaltuk, ezeken összesen 5 szakelőadás, 1 népszerű és 5 beszámoló előadás hangzott el.

A februárius hó 25-i közgyűlésen *Cholnoky Jenő* dr.: A barlangok fejlődése és pusztulása címen, a szakadék-völgyekről tartott elnöki megnyitót. Utána *Kadic Ottokár* dr. ügyvezető elnök beszámolt a magyar barlangkutatók 1941. évi eseményeiről, én pedig titkári jelentésemben összefoglaló értékelést adtam a Társulatnak az 1941. évi működéséről.

A januárius hó 28.-án tartott szakülésen *Késsler Hubert* dr. az Aggteleki cseppköves barlangban felvett számos, színes képet mutatott be. A március 19-i szakülésen *Wagner János* dr. a hazai barlangok puhatestű faunájáról tartott előadást. A május hó 28.-án tartott szakülésen *Győrffy Mottl Mária* dr. a budavári barlangpincék ópleisztocénkoru emlősfauna feldolgozásának eredményeiről számolt be. Végül a november hó 25-i szakülésen *Kadic Ottokár* dr. ügyvezető elnök beszámolt az északkeleti Bükkben 1942. évben végzett barlangkutatójáról.

A Várhegyi Bizottság-nak januárius hó 20.-án tartott ülésén *Kadic Ottokár* dr. ügyvezető elnök beszámolt a Várhegyi barlangban az 1941. év folyamán végzett munkálatokról és a barlangtani gyűjtemény fejlesztéséről. *Barbie Lajos* barlanggondnok pedig a barlang látogatótársaságáról és a Bizottság pénzforgalmáról tájékoztatta a jelenlevőket. Utána a pálvölgyi barlangkutatók részéről *Novák Károly* barlangmester beszámolt a Pálvölgyi barlangban az év folyamán végzett munkálatokról.

Januárius hó 30.-án a Tapolcai Bizottság tartotta alakuló ülését s ezen vitéz *Pécely Béla* dr. ujonnan megválasztott elnök kifejtette a Bizottság legközelebbi teendőit. Februárius hó 18.-án a Számvizsgáló Bizottság *Ascher Antal* elnöklése alatt megvizsgálta a Társulat pénztárkönyvét és számlakönyveit. Október hó 4.-én végül *Kadic Ottokár* dr. elnöklése alatt újból megalakult a Solymári Bizottság.

Április hó 28.-án a Társulat népszerű estélyt rendezett s ezen *Pápa Miklós* dr. a barlangok romantikájáról tartott érdekes előadást. A Társulaton kívül tartott népszerű előadást Dr. *Kadic Ottokárné* a Magyarországi Kárpát

Egyesület-ben a székesfővárosi barlangokról, a Csonka János-féle gépgyárban pedig a budavári barlangpincékről. *Kadic Ottokár* dr. ügyvezető elnök a barlangokról, mint természetvédelmi emlékekről tartott rádióelőadást *Kessler Hubert* dr. választmányi tagunk és *Budinszky Sándor* a Jádóvölgyi barlangból adtak rádióközvetítést.

A „Barlangvilág”-ból ebben az évben 2 füzet jelent meg 6 ívnyi terjedelemben. Cikket írtak: *Cholnoky Jenő* dr. a barlangok fejlődéséről és pusztulásáról, *Wagner János* dr. Magyarország barlangjainak puhatestű faunáját ismerteti. *Kadic Ottokár* dr. beszámol a magyar barlangkutatás 1941. évi eseményeiről és kimerítő ismertetést írt a budavári barlangpincékről, a Várhegyi barlangról és a barlangtani gyűjteményről. *Margittay Rikárd* dr. cikket írt a Balaton vidékének barlangjairól, *Szenes János* pedig rövid közleményben beszámol a Szilicei karsztfennsík barlangjaiban végzett kutatásokról. En titkári jelentésében rövid áttekintést adok a Társulat 1941. évi működéséről, *Barbie Lajos* pénztáros pedig a Társulat pénztárforgalmáról számol be.

Az I. kerületi előjáróság épületében levő titkári hivatalban az ügyvezető elnök, a pénztáros és a barlangvezető naponta 9—1-ig hivatalos órák alatt rendszeresen foglalkoztak a hazai barlangüggyel, a társulati ügyekkel és a Társulat kezelésében levő barlangokkal. Ebből kifolyólag állandóan érintkeztek a hazai barlangüggyel kapcsolatban álló hatóságokkal és magánosokkal. Tanácsal és útbaigazítással szolgáltak mindazoknak, akik barlangügyben Társulathoz fordultak. Rendezték, leltározták és kiállították az újabban barlangban gyűjtött tudományos anyagokat és barlangokban felvett fényképeket.

Mint látjuk, a Társulat ebben az évben is teljes odaadással végezte a reágháramló feladatokat s így teljes mértékben megfelelt az alapszabályokban kijelölt célkitűzéseknek.

*Bogsch László dr.*

#### A MAGYAR BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT 1942. ÉVI PÉNZTARI JELENTÉSE.

##### A Társulat 1942. évi pénzforgalma.

<i>Bevétel</i>	<i>Pengő</i>	<i>Kiadás</i>	<i>Pengő</i>
Készpénzmaradvány 1941-ről	584.18	Barlangpincék feltárására	8,916.29
Alaptőke	296.—	Barlangok kutatására	203.65
Tagdíjak	465.75	Tapolcai Bizottságnak	500.—
Barlangpincék feltárására	9,657.67	Várhegyi Bizottság kölcsön	1,000.—
Magyar Nemzeti Bank adománya	10,000.—	Várhegyi Bizottság kiadása	12,121.98
Székesfőváros segélye	3,000.—	Solymári Bizottság kiadása	1,648.85
Kultuszminisztérium segélye	1,100.—	Szemlőh. Bizottság kiadása	15.—
Idegenforg. hivatal segély	500.—	Könyvtár és fényképek	263.07
Kiadványok eladásából	243.30	Folyóiratok kiadása	2,193.40
Kamatok	338.90	Berendezésekre	1,466.46
Várhegyi Bizottság 20% jutal.	498.06	Nyomtatványok és írószerek	150.20
Várhegyi Bizottság kölcsön	500.—	Telefónbérlet	145.93
Várhegyi Bizottság bevétele	12,018.36	Póstaköltségek	181.90
Solymári Bizottság kölcsön	212.88	Vegyes kiadások	82.37
Solymári Bizottság bevétele	713.88	Összesen	28,889.10
Összesen	40,128.98	Bevétel	40,128.98
		Kiadás	28,889.10
		Maradék	11,239.88

## A Várhegyi Bizottság 1942. évi pénzforgalma.

<i>Bevétel</i>	<i>Pengő</i>	<i>Kiadás</i>	<i>Pengő</i>
Kézpénzmaradvány 1941-ről	379.39	Várhegyi barlang	
Székesfőváros segélye	8.500.—	fejlesztésére	4.500.—
Anyaegyesület kölcsöne	1.000.—	Anyaegyesületnek vissza-	
Belépődíjakból	2.490.30	térítés	500.—
Levelezőlapokból	10.—	Tisztviselők díjazása	4.049.72
Különféle bevételek	18.06	Anyaegyesületnek 20% jutalék	498.06
Összesen	12.397.75	Idegenvezetőknek 20% jutalék	15.94
		Villanyvilágítás	911.78
		Vllanyfelszerelési cikkek	91.28
		Propagandacélokra	580.82
		Berendezések javítása	262.60
		Gyűjtemény fejlesztésére	253.80
Bevétel	P 12.397.75	Biztosítás	70.70
Kiadás	P 12.121.98	Írószerek	11.72
Maradék	P 275.77	Póstköltségek	42.40
		Közlekedési költségek	209.96
		Takarítás és fűtés	57.68
		Különféle kiadások	65.52
		Összesen	12.121.98

## A Várhegyi barlang 1942. évi idegenforgalma.

A Várhegyi barlang mult évi látogatottsága országok és földrészek szerint így oszlik meg: Budapest 8785, Vidék 1609, Németország 39, Románia 19, Horvátország 16, Olaszország 14, Törökország 7, Bulgária 5, Finnország 4 és Szlovákia 2. Eszerint a barlangot a mult évben összesen 10.500 látogató ke-reste fel.

## A Solymári Bizottság 1942. évi pénzforgalma.

<i>Bevétel</i>	<i>Pengő</i>	<i>Kiadás</i>	<i>Pengő</i>
Anyaegyesület segélye	400.—	Bérletdíj	200.—
Belépődíjakból	101.—	Vezető díjazása	50.50
Székesfőváros segélye	1.000.—	Berendezésekre	297.16
Összesen	1.501.—	Ásatásokra	90.—
		Nyomtatványok és írószerek	67.86
		Közlekedési költségek	31.94
Bevétel	P 1.501.—	Fűtés és világítás	46.87
Kiadás	P 823.09	Különféle kiadások	38.76
Maradék	P 677.91	Összesen	823.09

Barbie Lajos.



# BARLANGVILÁG

(HÖHLENWELT)

BAND XIII.

1943.

HEFT 1—2.

POPULÄRWISSENSCHAFTLICHE FACHZEITSCHRIFT.  
HERAUSGEGEBEN VON DER  
UNGARISCHEN SPELÄOLOGISCHEN GESELSCHAFT  
REDIGIERT VON OTTOKAR KADIC.

## **DIE ROMANTIK DER HÖHLEN.**

Von: Dr. **Miklós Pápa.**

Die Höhlen sind nicht nur im Auge des Forschers und des Touristen von besonderer Bedeutung, sie lenken auch die Aufmerksamkeit des, die Höhlengegend bewohnenden Volkes, auf sich. Da aber die Bevölkerung das Innere der Höhlen zumeist nicht kennt, dichtet die Phantasie des Volkes verschiedene Sagen und Legenden über die Höhlen und diese bewohnenden Drachen, Teufeln, Feen, Hexen, Gnome, Verbrecher und Räuber.

Gelegentlich der Befahrung einheimischer Höhlen hatte ich Gelegenheit zahlreiche Sagen unmittelbar aus dem Munde des Volkes zu hören, den anderen Teil dieser Legenden sammelte ich aus der Literatur. Im ungarischen Text dieses Heftes habe ich alle mir bekannten Höhlen-Sagen zusammenfassend mitgeteilt.

Ein beträchtlicher Teil dieser Sagen fabelt über Drachen, die die Höhlen in alten Zeiten bewohnt und nach deren Bewältigung ihre Knochenreste im Höhlenboden hinterlassen haben. Die ältesten Daten in der ungarischen Literatur sprechen ebenfalls über solche Drachen-Gebeine, die sogar eine besondere Heilkraft besitzen.

Die meisten Schacht-Höhlen werden seitens des Volkes als „Teufels-Löcher“ bezeichnet. Sie sind nichts anderes, als tief, bis zur Hölle reichende Kamine, in denen die Teufeln emporsteigen.

Die weit meisten Höhlen-Sagen beziehen sich auf Räuberwirtschaft in den Höhlen. Fast eine jede Höhlengegend besitzt eine oder mehrere solcher Höhlen, in denen einst berühmte Räuber und deren Banden sich aufhielten, die betreffende Gegend plünderten und ihren Raub in der Höhle verbargen. Die Räuber wurden nachher unschädlich gemacht, die geraubten Kotsbar-

keiten befinden sich aber noch immer in den Höhlen begraben. Dieser Glaube ermutigte somanchen Schatzgräber die Höhlen aufzusuchen und ihren Boden aufzuwühlen.

Ein grosser Teil der Sagen reicht weit zurück in die Geschichte der Türken- und Tatarenzeit. Laut dieser Sagen flüchtete sich die Bevölkerung mit ihrem Gut in den Höhlen, wo sie vom Feind durch Feuer und Rauch erstickt wurde, deshalb findet man auch in solchen Höhlen so viel Knochen und Tonscherben.

Sehr verbreitet ist im Volke die Rede, dass man in eine gewisse Höhle einen Hund oder eine Ente hineingelassen hat und diese Tiere sind nach einer Zeit lang aus entfernt gelegenen Höhlen wieder zum Vorschein gekommen. Die Phantasie des Volkes verbindet gerne weitliegende Höhlen mit geheimnisvollen unterirdischen Gängen. In Höhlengebieten, wo alte Burgruinen stehen, bestehen unbedingt Sagen, welche diese historische Stellen mit den nächstliegenden Höhlen in Verbindung bringen.

Endlich gibt es Sagen, laut deren in einzelnen Höhlen Hexen, Feen, Gnome, ja sogar Königsprinze gehaust hätten. Unsere schönsten Höhlen-Legenden erzählen uns über verbannte Prinzen, die sich schöne Hirtenmädchen zu Frau nahmen und in Höhlen eine Zeit lang, bis sie entdeckt wurden, glücklich zusammen lebten. Dann gab es Höhlen, in denen Hexen ihr Lager aufschlugen und im Walde verirrte Kinder in ihr Bereich lockten und hier gefangen hielten.

Alle diese Sagen und Legenden sind äusserst schön und anmuthig, sie sind geeignet das Interesse für die Höhlen in weitesten Kreisen des Volkes zu verbreiten und sollen deswegen gelegentlich der Forschung berücksichtigt und gesammelt werden.

---

Budapest székesfőváros legrégebb és legjobban berendezett barlangja a  
**Pannonia Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztálya**  
kezelésében levő

## **PÁLVÖLGYI BARLANG**

Megtekinthető minden vásár- és ünnepnap reggel 9 órától este 6 óráig.  
Előzetes bejelentésre bármikor.

Megközelíthető villamoson az újlaki templomig, innen félórai gyaloglással  
a Szépvölgyi úton. A Pállfy-tértől a Csatárka-útig a 29-es autóbusszal.  
A Magyar Turista Szövetség igazolt tagjai csoportos látogatás esetében  
kedvezményben részesülnek.

**II., Szépvölgyi-út 162.**

**Telefon: 170-438.**

---

---

A Balaton vidékének legérdekesebb természeti látványossága a

## **TAPOLCAI BARLANG**

A talajvíz szintjében fejlődött üregek jelentékeny részét víz tölti ki  
ennek következtében földalatti tavak keletkeztek.

A Magyar Barlangkutató Társulat Tapolcai Bizottsága a tavas  
részeket összekötötte s ezzel regényes földalatt csónakázást létesített.  
Közelebbi felvilágosítást ad: az Erzsébet közkórház igazgató-  
sága Tapolcán.

---

---

**Most jelent meg**

csinosan kiállított különlenyomatok alakjában.

**Kadic Ottokár:**

**Mit kell tudni a barlangokról?**

című népszerű dolgozata.

A füzet rövid fejezetekben, könnyen érthető modorban is-  
merteti a barlangtan összes elméleti és gyakorlati felada-  
taikat különös tekintettel a hazai barlangkutató viszonyokra.

A füzet ára 1 pengő. Turisták és a tanuló ifjúság megszerez-  
hetik 50 fillérért.

Kapható a Várhegyi barlang gondnokságánál.  
Budapest, I., Szentháromság-u. 2.

Kiadóséri felel Kadic Ottokár  
Nyomta: Kapucinus-nyomda  
Bpest, II., Fő-utca 32. — 2561